

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра фінансів

«Допущений до захисту»
Завідувач кафедри фінансів
_____ **Георгій РОГОВ**
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: **ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Виконав студент групи 4441з
_____ **Шалига Н.М.**
(підпис) (П.І.Б.)

Керівник роботи
Доцент кафедри фінансів, к.е.н.
(посада, науковий ступень, вчене звання)
_____ **Зінченко А.І.**
(підпис) (П.І.Б.)

Миколаїв -2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра фінансів

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

доцент, к.е.н. Пашенко О.В.

(підпис)

« ___ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту

Шалига Нікіта Максимович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Оцінка кредитоспроможності підприємства

Керівник роботи Зінченко Андрій Ігорович, доцент, канд. екон. наук

Затверджені наказом ректора № _____ від "____" _____

2. Термін подачі роботи 10 червня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Фінансова звітність ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2021 – 2023 роки, нормативно-правові акти.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):

розкрити економічну сутність кредитоспроможності підприємства; надати класифікацію кредитів і послуг кредитного характеру та визначити їх особливості; охарактеризувати методи, що застосовуються в зарубіжній і вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності підприємств; оцінити рівень кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»; проаналізувати внутрішні і зовнішні чинники кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»; визначити напрямки підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»;

5. Перелік презентаційних матеріалів Визначення кредитоспроможності підприємства-позичальника. 2. Класифікація кредитів. 3. Методи оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника. 4. Визначення кредитного класу ТОВ СП «НІБУЛОН» за інтегральним показником по роках. 5. Динаміка фінансових показників, що впливають на кредитоспроможність підприємства. 6. Запропоновані діапазони значень фінансових показників для раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та

реагування на них. 7. Організація управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН»

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Завдання видав	Підпис, дата
			Завдання прийняв
IV	Мозговий А.М.		

7. Дата видачі завдання 08.02.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Но мер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення керівника роботи та узгодження теми	05.02.-09.02.24	
2	Складання змісту та узгодження з керівником	12.02.-23.02.24	
3	Вивчення літературних джерел	12.02.-23.02.24	
4	Збір та систематизація інформації за темою роботи	26.02.-10.03.24	
5	Розробка теоретичного розділу	11.03.-25.03.24	
6	Розробка аналітичного розділу	01.04.-30.04.24	
7	Розробка проектного розділу	08.04.-26.05.24	
8	Розробка спеціального розділу	01.04.-26.05.24	
9	Розробка вступу, висновків, списку джерел	28.05.-04.06.24	
10	Розробка презентації та доповіді	06.06.-09.06.24	

Студент

(підпис)

Шалига Н.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

Зінченко А. І.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства	8
1.2. Види кредитів та послуг кредитного характеру	15
1.3. Методи, що застосовуються в зарубіжній і вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності підприємств.	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ СП «НІБУЛОН»	33
2.1. Коротка характеристика ТОВ СП «НІБУЛОН»	33
2.2. Оцінка рівня кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»	36
2.3. Аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»	43
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ СП «НІБУЛОН»	54
3.1. Напрямки підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»	54
3.2. Розробка підсистеми раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування	59
3.3. Удосконалення організації управління кредитоспроможністю в системі фінансового забезпечення підприємства	65
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	74
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Розвиток підприємства потребує постійного надходження фінансових ресурсів. Важливим і вигідним джерелом фінансування оновлення основних засобів і поповнення обігових коштів, з огляду на ефект фінансового важеля, є банківські та комерційні кредити. Можливості і вартість залучення позичкового капіталу залежать від багатьох факторів, які у сукупності визначають кредитоспроможність суб'єкта господарювання.

Банківські установи оцінюють кредитоспроможність позичальників для мінімізації ризиків неповернення кредиту. Проте не менш важливою є достовірна оцінка і регулярний моніторинг кредитоспроможності фінансовою службою самого підприємства-позичальника. Це дозволяє визначити оптимальну структуру капіталу, забезпечити ліквідність і фінансову стійкість підприємства, мінімізувати небезпеку банкрутства та ризики, пов'язані з можливістю невиконання зобов'язань перед кредиторами. Таким чином, методи оцінки кредитоспроможності та управління нею є необхідним інструментом для фінансової служби підприємства, застосування якого сприяє ефективному ризик-менеджменту та досягненню стратегічних цілей розвитку.

Теоретичним і практичним питанням розробки і застосування методів оцінки кредитоспроможності підприємства присвячено праці багатьох українських і зарубіжних науковців, таких як Альтман Е. І., Бівер В. Х., Виговський В. Г., Галасюк В.В., Давидович І. Д., Джераб Д. А., Кужелєв М. О., Ломачинська І. А., Каплінська А., Науменко Н.Ю. Омельченко О. В., Погріщук Г. Б., Прянишникова М. В., Тафлер Р., Тваронавіцієне М., Терещенко О.О. та ін. Проте досі не існує єдиного підходу до вирішення цих питань. Зважаючи на це, тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних питань оцінки кредитоспроможності підприємства та розробка пропозицій щодо управління нею.

У роботі вирішуються такі завдання:

- розкрити економічну сутність кредитоспроможності підприємства;
- надати класифікацію кредитів і послуг кредитного характеру та визначити їх особливості;
- охарактеризувати методи, що застосовуються в зарубіжній і вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності підприємств;
- оцінити рівень кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»;
- проаналізувати внутрішні і зовнішні чинники кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»;
- визначити напрямки підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН».

Об'єктом дослідження є процеси формування і забезпечення кредитоспроможності підприємства.

Предметом дослідження є методи оцінки і управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН».

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: системного аналізу, графічний, табличний, розрахунків за математичною моделлю для визначення кредитоспроможності підприємства.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є нормативно-правові акти, наукові монографії та статті, матеріали офіційних сайтів підприємств і організацій, фінансова звітність ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2021 – 2023 роки.

Кваліфікаційна робота містить вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Перший розділ присвячено висвітленню теоретичних основ оцінки кредитоспроможності підприємств. У другому розділі проаналізовано кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН». У третьому розділі розроблено пропозиції щодо удосконалення процесу управління кредитоспроможністю цього підприємства. У четвертому розділі роботи розглянуто питання охорони праці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність кредитоспроможності підприємства

Можливості і вартість залучення позикового капіталу підприємством залежать від ризиків нестачі коштів для погашення кредиту та сплати кредитних процентів. Ефективність методів ідентифікації кредитних ризиків, їх мінімізації та контролю залежить від правильного розуміння поняття кредитоспроможності підприємства та її коректного оцінювання. Проте аналіз фахової літератури свідчить про відсутність єдиного погляду на економічну сутність кредитоспроможності позичальника.

Різноманітність визначень цієї економічної категорії актуалізувала дослідження, спрямовані на їх систематизацію. Так, М. О. Кузельов і К.В. Ковалева виділяють два підходи до визначення сутності кредитоспроможності. Перший ототожнює її зі спроможністю розрахуватися з борговими зобов'язаннями у встановлені строки та у повному обсязі, другий – з фінансовим станом суб'єкта господарювання, який уможливорює отримання кредиту та його повернення відповідно до умов кредитного договору [1]. Достатньо схожої думки дотримується і М. В. Прянишникова [2].

А. Каплінська та М. Тваронавіцієне на основі змістовного аналізу широкого кола фахових публікацій визначили чотири підходи до тлумачення поняття кредитоспроможності [3]. Перший уходить корінням в роботи класиків теорії кредиту, таких як А. Сміт, Н. Бунге та В. Косінські. Він пов'язує поняття кредитоспроможності з надійністю позичальника. Цей підхід одержав нове звучання в роботах сучасних економістів, які трактують

кредитоспроможність як перманентну здатність поважати стратегічні інтереси партнера, іноді навіть за рахунок власних поточних інтересів.

До другого підходу автори зазначеного дослідження відносять спроби визначити кредитоспроможність через ефективність використання позикових коштів та акумулювання фінансових ресурсів для повернення позики. Вони зазначають, що «цей підхід базується на парадигмі розвитку позичальника, тобто підприємство є кредитоспроможним, коли воно працює і постійно розвивається, а не коли воно просто існує і не збанкрутіло» [3, с. 2545].

Третій підхід базується на ототожненні понять кредитоспроможності з платоспроможністю підприємства, тобто його здатністю мобілізувати на певну дату грошові кошти у обсязі, необхідному для погашення боргових зобов'язань. У певній мірі він знайшов практичну реалізацію в методиках міжнародних рейтингових агентств і документах Базельського комітету з банківського нагляду. Наголос у цих документах робиться на інтересах кредитора у поверненні позик своєчасно і в повному обсязі та у запобіганні їх фінансових втрат внаслідок дефолту позичальника. Натомість питання стійкого розвитку підприємства-позичальника залишаються поза увагою.

Четвертий підхід полягає у комплексному трактуванні поняття кредитоспроможність. Він ураховує та поєднує його різні аспекти. Передусім, це стосується правоздатності підприємства-позичальника, його спроможності одержати кредит на прийнятних умовах, репутаційних ризиків, наявності ліквідного заставного майна та прибутковості.

З огляду на різноманітність тлумачень кредитоспроможності, Г. Б. Погріщук і Р. Є. Волощук застосували контентний аналіз з метою дослідження їх змістовних особливостей [4]. Результати аналізу показали, що у фахових публікаціях кредитоспроможність насамперед асоціюється з словами здатність, спроможність і можливість. Це виявилось характерним для 26 публікацій. Переважно це характерно для авторів, які розглядають кредитоспроможність з боку підприємств-позичальників. Дещо менше у визначеннях використовуються терміни «позичальник» і

«кредитоотримувач», а також «зобов'язання» (відповідно 18 і 12 публікацій). З фінансовим станом кредитоспроможність ототожнювали лише у п'яти наукових працях. Найменш виразно вибудовується асоціативний ряд з поняттями «характеристика», «кредитування» та «оцінка». Вони згадуються лише у трьох роботах.

Зважаючи на те, що викладені вище узагальнення зроблено на основі досліджень фахових публікацій різних періодів, а концепція кредитоспроможності еволюціонує під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання, важливо проаналізувати визначення цієї економічної категорії в наукових працях останніх років (табл. 1). Варто зазначити, що у законодавчих документах, що регулюють кредитні відносини, зокрема у Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15], визначення поняття кредитоспроможності підприємства відсутнє.

Аналіз визначень, що містяться у табл. 1 дозволяють констатувати, що в останніх наукових працях кредитоспроможність підприємства певними авторами ототожнюється з його платоспроможністю. Йдеться про дефініції надані Д. Джерабом [5], О. В. Омельченко і Є. М. Лосенко [12, с.73], а також Б. Сенкве та І. Гакубія [13]. Проте, платоспроможність та кредитоспроможність є двома ключовими показниками фінансового стану підприємства, що мають різний зміст. Платоспроможність підприємства характеризує його здатність виконувати свої фінансові зобов'язання, особливо в межах короткострокового періоду (зазвичай до 12 місяців).

Це означає, що підприємство може вчасно сплачувати свої борги, погашати кредити, оплачувати поставлені товари та послуги, забезпечуючи при цьому нормальне функціонування бізнесу. Отже, платоспроможність більше зорієнтована на фінансовий стан в даний момент часу, тоді як кредитоспроможність враховує можливості підприємства отримати фінансову

підтримку в майбутньому. Обидва показники є важливими для ефективного управління фінансами підприємства та його стійкості на ринку.

Таблиця 1.1

Визначення кредитоспроможності підприємства-позичальника

№ п/п	Автори	Визначення поняття
1	2	3
1	Виговський В.Г.	«Кредитоспроможність – це оціночна характеристика позичальника, що полягає у наявності у нього об'єктивних і суб'єктивних передумов виконати боргові зобов'язання перед кредитором (банківською установою) на основі дотримання принципів кредитування за рахунок грошових коштів, що акумулюються позичальником» [5, с. 6]
2	Галасюк В.	«Кредитоспроможність - це спроможність позичальника при конкретних умовах кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності» [6]
3	Горгієвська А., Георгієва-Трайковська О.	«Кредитоспроможність – можливість позичальника отримувати кошти, тобто кредит, використовувати та повертати їх відповідно до чітко і строго визначених умов» [7, с.19]
4	Давидович І. Д., Ломачинська І. А., Мумладзе А. О.	«Кредитоспроможність – це передумова для підприємства залучити кредит та своєчасно і в повному обсязі повернути його, сплатити проценти, що визначається фінансовим станом позичальника, здатністю його ефективно використовувати кредитні ресурси, залучати додаткові фінансові ресурси тощо» [8]
5	Джераб Д.	«Кредитоспроможність — це фінансова концепція, яка оцінює здатність фізичної чи юридичної особи виконувати свої фінансові зобов'язання, зокрема їх здатність повернути позичені кошти або виконати інші зобов'язання, пов'язані з кредитом» [9].
6	Каплінська А., Тваронавіцієне М.	«Кредитоспроможність – юридична та фінансова спроможність позичальника залучати кредитні активи, а також готовність та здатність за умов невизначеності та конкретних галузевих, регіональних й індивідуальних особливостей повернення отриманого кредиту (з відсотками) у строк, зазначений у договорі, за умови, що все буде повернуто з доданої вартості кредитних грошей» [3, с.2547].
7	Кужелев М.О., Ковальова К.В.	«Кредитоспроможність підприємства — це його здатність відповідати за своїми кредиторськими зобов'язаннями» [1, с. 59].

8	Молдован А.	«Кредитоспроможність – комплексна характеристика суб'єкта, яка визначається за допомогою різних показників (фінансових і нефінансових), і дає можливість оцінити здатність суб'єкта своєчасно і в повному обсязі сплатити свої боргові зобов'язання, а також оцінити ступінь ризику у процесі кредитування» [10, с.173]
---	-------------	---

Продовження табл. 1.1.

1	2	3
9	Овчелупова О.М.	«Кредитоспроможність – це комплексний показник, що відображає спроможність позичальника одержати кредит, повернути його своєчасно і в повному обсязі відповідно до умов кредитної угоди, тобто погасити свої боргові зобов'язання перед комерційним банком» [11].
10	Омельченко О.В., Лосенко Є.М.	«Здатність позичальника повністю та у визначений строк розрахуватися за борговими зобов'язаннями» [12, с73]
11	Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є.	«Кредитоспроможність – характеристика сукупності умов, що дозволяють кредитору надати кредит, а позичальнику виконати боргові зобов'язання відповідно до умов кредитного договору» [4]
12	Прянишникова М.В.	«Кредитоспроможність – наявність у позичальника передумов для проведення кредитної операції і його здатність за конкретних умов кредитування розрахуватися за борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, які генеруються у ході звичайної діяльності, у повному обсязі та у визначений кредитним договором термін» [2]
13	Сенкве Б., Гакубія І.	«Кредитоспроможність – міра здатності потенційного позичальника прийняти та погасити зобов'язання протягом узгодженого терміну» [13]
14	Слав'юк Р. А.	«Кредитоспроможність – здатність позичальника, за окреслених умов кредитування, в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями грошовими коштами, що генеруються ним у процесі операційної діяльності» [14]

По друге, сутність кредитоспроможності позичальника окремими авторами як і раніше тлумачиться як його здатність розрахуватися (відповідати) за своїми кредиторськими зобов'язаннями [1, с. 59; 6; 9], що, як було зазначено вище, не виправдано звужує це поняття. Разом з тим, у

переважній більшості сучасних публікацій кредитоспроможність підприємств-позичальників розглядається як комплексне поняття, результат взаємодії сукупності чинників. Так, О. М. Овчелупова зазначає, що це комплексний показник [7]. А. Молдаван дотримується схожої точки зору підкреслюючи, що це «комплексна характеристика суб'єкта, яка визначається за допомогою різних показників» [10, с.173] та звертаючи увагу на те, що це не лише фінансові, а і нефінансові індикатори.

Використання нефінансових показників для характеристики сутності поняття кредитоспроможності дозволяє врахувати зокрема його психологічний контекст, а саме відповідальність позичальника. А Каплінська і М. Тваронавіцієне у своєму визначенні кредитоспроможності позичальника вказують не тільки на здатність позичальника своєчасно повернути кредит і сплатити кредитні відсотки, але також на його готовність це зробити [3, с. 2547].

З аналізу визначень, наданих у табл. 1.1. також випливає, що чимало науковців асоціює кредитоспроможність з певними передумовами або сукупністю умов залучення позики та виконання умов кредитного договору [1; 4; 5; 7]. При цьому В. Г. Виговський робить наголос на тому, що ці передумови носять не лише об'єктивний, але і суб'єктивний характер [5, с.6]. Варто зазначити, що А. Молдаван окреслює також зв'язок кредитоспроможності з кредитними ризиками [10, с.173], І. Д. Давидович, І. А. Ломачинська та А. О. Мумладзе – з розвитком суб'єкта господарювання [8], а А. Каплінська і М. Тваронавіцієне звертає увагу на врахування умов невизначеності [3, с. 2547].

Тлумачення кредитоспроможності як комплексної категорії об'єктивно вимагає розкриття її ознак, що не можливо в рамках короткого визначення. Цими ознаками В. Г. Виговський вважає «задовільний фінансовий стан позичальника, дотримання принципів кредитування, наявність потенційних джерел повернення кредиту та необхідність трактування кредитоспроможності в системі кредитних відносин» [5]. Н.Ю. Науменко, В.Р.

Писарькова та О.В. Овчаренко О.В. розкривають сутність поняття кредитоспроможності через його складові, а саме забезпеченість кредиту, дотримання умов строковості та платності, ефективність управління обіговими коштами, фінансовий стан позичальника і заходи його підвищення, спроможність виконання боргових зобов'язань [16].

Схожий погляд на сутність кредитоспроможності міститься в роботі І. Д. Давидович, І А. Ломачинської та А. О. Мумладзе [8]. Дещо іншої точки зору дотримуються А. Каплінська та М. Тваронавіцієне. Вони відносять до характеристик кредитоспроможності позичальника його репутацію, фінансовий стан, здатність ефективно використовувати залучені кошти та своєчасно їх повернути [3, с.2544 - 2546]. Отже вони роблять наголос на надійності і репутації підприємства-позичальника та залишають поза увагою кредитне забезпечення. Досить лаконічно характеризується кредитоспроможність у роботі Г. Б. Погріщук і Р. Є. Волощук. Ці автори зазначають, що вона «відображає дуальну сутність кредиту в ринковій економіці, що базується на стійкому балансі інтересів протилежних суб'єктів кредитного договору – позичальника і кредитора» [4].

Аналіз наведених характеристик сутності поняття кредитоспроможності дозволяє зробити висновок, що вони не є суперечними, а доповнюють одна одну. Проте, виходячи з практичного аспекту складання та виконання кредитної угоди доцільно також звернути увагу на такі ознаки як кредитні ризики і ставки. І. Д. Давидович, І А. Ломачинської та А. О. Мумладзе визначають кредитний ризик як «наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із контрагентом або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [8].

Між кредитоспроможністю і кредитним ризиком існує взаємозв'язок. З одного боку, кредитоспроможність позичальника свідчить про певний ризик для кредитора. З іншого боку, збільшення або зменшення кредитного ризику під впливом факторів зовнішнього і внутрішнього середовища

функціонування підприємства призводить до зміни його кредитоспроможності. Також необхідно зазначити, що зміни кредитних ставок банків за укладеними угодами внаслідок перегляду облікової ставки НБУ безумовно впливає на кредитоспроможність підприємства-позичальника. Отже до характеристик сутності цього поняття слід віднести й вартість позикового капіталу.

Викладене вище уможливорює запропонувати таке узагальнення ознак кредитоспроможності підприємства позичальника: фінансовий стан, репутація, наявність забезпечення та потенційних джерел повернення позики, очікувана вартість позикового капіталу, існуючі та потенційні кредитні ризики.

1.2. Види кредитів та послуг кредитного характеру

У підрозділі 1.1. було доведено, що кредитоспроможність підприємства-позичальника залежить як від внутрішніх факторів (фінансовий стан), так і від зовнішніх (вартість позикового капіталу, вимоги до кредитного забезпечення тощо), що не є однаковими для різних видів кредитування. Наприклад, за певними видами кредитів діють механізми компенсації частки кредитної ставки, кредити різняться за ознакою вимог до заставного майна, передбачають різні умови користування і повернення. Отже, кредитоспроможність підприємства не можна розглядати у відриві від особливостей тих чи інших кредитів.

Класифікацію кредитів за типом кредитора і формою позики, терміном залучення коштів, способом забезпечення, ступенем ризику та методом надання позики показано на рис. 1.1. Комерційні кредити, на відміну від банківських, мають товарну, а не грошову форму та надаються підприємствами у вигляді відстрочки платежу під визначений процент. Комерційні кредити розрізняються за умовами погашення.

Вони можуть передбачати фіксований термін використання кредиту, залежність від строків реалізації товарів або так званий відкритий рахунок, коли відвантаження постачальником здійснюється до оплати попередньої поставки. В контексті кредитоспроможності важливо, комерційний кредит не передбачає застави, а вартість його залучення менше, ніж банківського. Методи оцінки кредитоспроможності залежать від терміну залучення коштів. Під короткостроковими кредитами розуміють кредити до одного року

Рис. 1.1. Класифікація кредитів

Під короткостроковими кредитами розуміють кредити до одного року. Середньостроковими зазвичай вважаються кредити до трьох років, довгостроковими – понад три роки. Застава може бути у формі нерухомого та рухомого майна, товарів, майнових прав, цінних паперів. Гарантовані кредити забезпечуються гарантіями банків або інших фінансових організацій. Іншими формами забезпечення можуть бути поручительства третіх осіб, свідотства страхових компаній. Кредити без забезпечення називаються бланковими. Наявність достатньої ліквідної застави або за її відсутності гарантій чи поручительств істотно впливає на кредитоспроможність підприємства.

За контокорентного кредиту банк установлює ліміт на рахунок позичальника, який може використовувати в будь-який час. Підприємство може залучати кошти в межах цього ліміту, сплачуючи відсотки лише за фактично використану суму.

Основна перевага контокорентних кредитів полягає в їх гнучкості: позичальник може використовувати кошти за потреби, а банк стягує відсотки тільки за використану суму. Ці кредити не потребують застави. Проте варто враховувати, що ставки за контокорентні кредити можуть бути вищими, ніж за інші види кредитування, так як вони зазвичай мають більшу гнучкість та ризик для банку.

Кредитні лінії вигідні для підприємств з сезонним характером виробництва. Це «згода банку-кредитора надати кредит у майбутньому в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовлені розміри за певний відрізок часу, без проведення додаткових спеціальних переговорів» [17, с. 83]. За рахунок економії на кредитних платежах підприємствам вдається за цього виду фінансування підвищувати власну кредитоспроможність у майбутніх періодах.

Зважаючи на те, що кредитоспроможність багатьох українських підприємств зменшується через проблеми із забезпеченням, важливо визначити кредити та види послуг кредитного характеру, з необтяжливими вимогами до заставного майна. Передусім, варто зазначити інвестиційні

кредити на придбання нового обладнання, яке за умовами договору береться у заставу та його вартість повністю задовольняє вимоги до кредитного забезпечення.

По-друге, йдеться про обліковий кредит, за якого підприємство одержує доступ до фінансових коштів на короткостроковій основі, використовуючи отримані від боржника векселі як форму забезпечення кредиту. При цьому векселі передаються банку з дисконтом за допомогою індосаменту. Умовою надання облікового кредиту є висока ліквідність векселів. Основою визначення дисконту є процентні ставки банку для позичальників відповідного кредитного класу. В разі несплати за векселем його емітентом банку, сума одержана за обліковим кредитом повертається кредитору підприємством-позичальником.

По-третє, вимоги до заставного майна істотно нижче за кредитами, які надаються за окремими схемами торгового фінансування, які передбачають контроль руху товарів за допомогою довідок встановленого зразку, завірених уповноваженими представниками підприємства-позичальника, банку та суб'єктів господарювання, відповідальних за зберігання та транспортування продукції. Такий контроль уможливорює підвищити ліквідність товарів як виду застави. Це позитивно впливає на кредитоспроможність підприємств в умовах сприятливої кон'юнктури ринку, які надали власне нерухоме майно та основні засоби у заставу за попередніми кредитними договорами.

Певні переваги мають такі послуги кредитного характеру як авальний та акцептний кредити. Авальний кредит має форму вексельного поручительства банку-кредитора щодо виконання зобов'язань підприємства-позичальника зазвичай перед його постачальниками. Поки вексель не пред'явлено до оплати вартість залучення позикових коштів є значно нижчою за звичайного кредитування.

Акцептний кредит — це вид кредиту, що має місце, коли банк-кредитор акцептує (приймає) зобов'язання платежу на підставі векселя, який виписав клієнт. У сутності, це гарантія банку на сплату певної суми коштів в

майбутньому. Зазвичай акцептний кредит використовується для фінансування торгових операцій. Коли товари вже були відправлені, але ще не оплачені, банк може видати акцепт векселя, що гарантує оплату в майбутньому. Це дає впевненість постачальникові, що він отримає платіж за свої товари або послуги.

Найбільшим є зв'язок кредитоспроможності позичальника з такою складовою позики як кредитна ставка. З огляду на це, важливе значення має Постанова КМ України Про надання фінансової державної підтримки [18] Далі за текстом - Постанова. Постановою затверджено умови, критерії та механізм надання фінансової державної підтримки підприємствам шляхом здешевлення вартості кредитів. Найкращі умови пільгового кредитування передбачено для пріоритетних напрямів фінансування, до яких віднесено підтримку суб'єктів підприємництва у сільському господарстві для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, сприяння розвитку суб'єктів переробної промисловості, енергосервісу, відбудові зруйнованих внаслідок збройної агресії підприємств.

У Постанові містяться критерії відбору суб'єктів підприємництва для отримання державної підтримки. Вони включають в себе такі пункти як відсутність зв'язку з компаніями держави-агресора, реєстрація на території України та інші вимоги, що сприяють забезпеченню виконання мети державної підтримки. Підприємство може отримати компенсацію за кредитами, сума яких не перевищує 60 млн. грн.

Максимальна сума кредиту (кредитів), за яким (якими) надається державна підтримка суб'єкту підприємництва разом з учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів не перевищує 60 млн. гривень. Для пріоритетних видів діяльності ліміт встановлено у сумі 150 млн. грн. (для сільськогосподарських товаровиробників – 90 млн. грн.). Особливі умови передбачено для підприємств, які здійснюють діяльність у зоні високого воєнного ризику. Для них максимальна сума підвищена до 150 млн. грн.

Максимальний строк кредитування диференційовано залежно від його цільового призначення. Для кредитів на поповнення оборотних коштів та на інвестиційні цілі він дорівнюється – 3 і 10 рокам відповідно.

Найнижчі кредитні ставки з урахуванням компенсації (лише 1 відсоток річних) передбачено для підприємств, які працюють у зоні високого воєнного ризику, за умови, якщо одержані кошти спрямовуються на інвестиційні цілі. Ставки для таких суб'єктів господарювання підвищуються до 3 відсотків річних у разі фінансування оборотного капіталу. Для інших підприємств діють вищі ставки, розмір яких визначається залежно від цільового призначення кредиту, виду економічної діяльності, масштабу бізнесу та мінімального приросту робочих місць у результаті одержаного фінансування.

Так, для малих підприємств, що провадять господарську діяльність поза зоною високого воєнного ризику, у разі одержання кредиту на інвестиційні цілі, ставка встановлюється на рівні 5 відсотків річних за умови створення не менш, ніж двох робочих місць, і 7%, якщо суб'єкт господарювання не може звітувати за цим показником. Для середніх підприємств кредитна ставка за інвестиційними кредитами фіксована на рівні 9% річних. Ставки за кредитами на поповнення власних обігових коштів за пріоритетними напрямками фінансування становлять 7% для малого бізнесу та 9% - для середнього. Для інших видів економічної діяльності кредитна ставка становить 13 відсотків річних, незалежно від масштабів бізнесу.

Відповідно до Постанови [18] кредитні ставки без урахування компенсації визначаються на основі Індексу UIRD. Цей індекс розраховується на базі банківських ставок за депозитами фізичних осіб. Збільшення процентної ставки відносно значення Індексу UIRD для діючого бізнесу залежать від його масштабів (мікропідприємництво, мале або середнє) та цільового призначення кредиту. Найменші ставки визначаються за розрахунками для суб'єктів середнього бізнесу, які отримують інвестиційні кредити (Індекс UIRD плюс 7 процентних пунктів). Найбільші – для фінансування оборотного капіталу (Індекс UIRD плюс 9 процентних пунктів).

Для стартапів ставки виходять ще вище (Індекс UIRD плюс 11 процентних пунктів).

Постанова також містить порядок надання фінансової державної підтримки за договорами лізингового кредиту. Він уявляє собою «форму майнового кредиту, яка визначає відносини між юридичними особами з приводу оренди рухомого і нерухомого майна та укладання лізингової угоди» [17, с.88]. В аспекті кредитоспроможності договори фінансового лізингу важливі тому, що вони вирішують проблему пошуку предметів заставного майна та мають механізм компенсації, передбачений Постановою [18] в редакції від 14 березня 2023 року.

Компенсація можлива за умови, що сума об'єкту (об'єктів) лізингу не перевищує 60 млн. грн. Для сільськогосподарських підприємств такий ліміт встановлено в розмірі 90 млн. грн. Передбачено також максимальний термін дії договору фінансового лізингу (п'ять років). Винагорода лізингодавця до компенсації визначаються на основі Індексу UIRD та залежить від приналежності бізнесу до діючого або новоствореного та його масштабів. У категорії діючого бізнесу найменший розмір винагороди передбачено для середнього підприємництва (Індекс UIRD плюс десять процентних пунктів). Для стартапів Індекс UIRD збільшується на чотирнадцять процентних пунктів.

Розмір компенсації залежить від масштабів бізнесу, виду економічної діяльності та кількості створених робочих місць. Найбільша компенсація передбачена для пріоритетних напрямів фінансування. Постановою також обмежено максимальний розмір комісійних, що стягується за договорами фінансового лізингу. Наприклад, для лізингу нерухомого майна розмір комісії обмежено одним відсотком вартості об'єкту, для промислового обладнання, приладів енергозабезпечення та дорожньої-будівельної техніки – двома відсотками.

Слід зазначити, що підприємства агропромислового комплексу можуть користуватися пільговими кредитними ставками також згідно Порядку

використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів [19; 20]. Компенсація цим підприємствам надається за сплачені у поточному році відсотки за короткостроковими (крім овердрафтів), середньостроковими та довгостроковими кредитами, одержаними як на поповнення власних обігових коштів, так і придбання основних засобів, у розмірі 1,5% облікової ставки НБУ, але не вище ставки, передбаченої у договорі між банком і позичальником, зменшеної на п'ять відсоткових пунктів.

1.3. Методи, що застосовуються в зарубіжній і вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності підприємств.

Аналіз фахових публікацій [3; 9; 16] показує, що методи оцінки кредитоспроможності підприємств, що застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці можна розділити на три групи: методи порівняння фінансових показників, класифікаційного моделювання та комплексного аналізу підприємства-позичальника (рис.1.2.). До першої групи належать методи фінансових коефіцієнтів та грошових потоків. Метод коефіцієнтів базується на порівнянні значень певних фінансових показників з нормативними або середньогалузевими. Він простий у застосуванні, але не зручний для узагальнення результатів, одержаних за різними показниками.

Метод аналізу грошових потоків дозволяє визначити спроможність підприємства-позичальника компенсувати витрати, в тому числі на сплату відсотків за кредитом, за рахунок надходжень від основної діяльності. Ці методи широко застосовувалися українськими банками до набрання чинності Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15].

Загальною рисою методів класифікаційного моделювання є те, що вони мають на меті розподіл підприємств-позичальників на певні класи, залежно

від рівня їх кредитоспроможності. Разом з тим, зазначені методи розрізняються критеріями розподілу. У деяких з них використовується критерій ймовірності банкрутства. Йдеться про моделі Е. Альтмана, У. Бівера, Р. Ліса, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, О. Терещенка та ін [21 - 26].

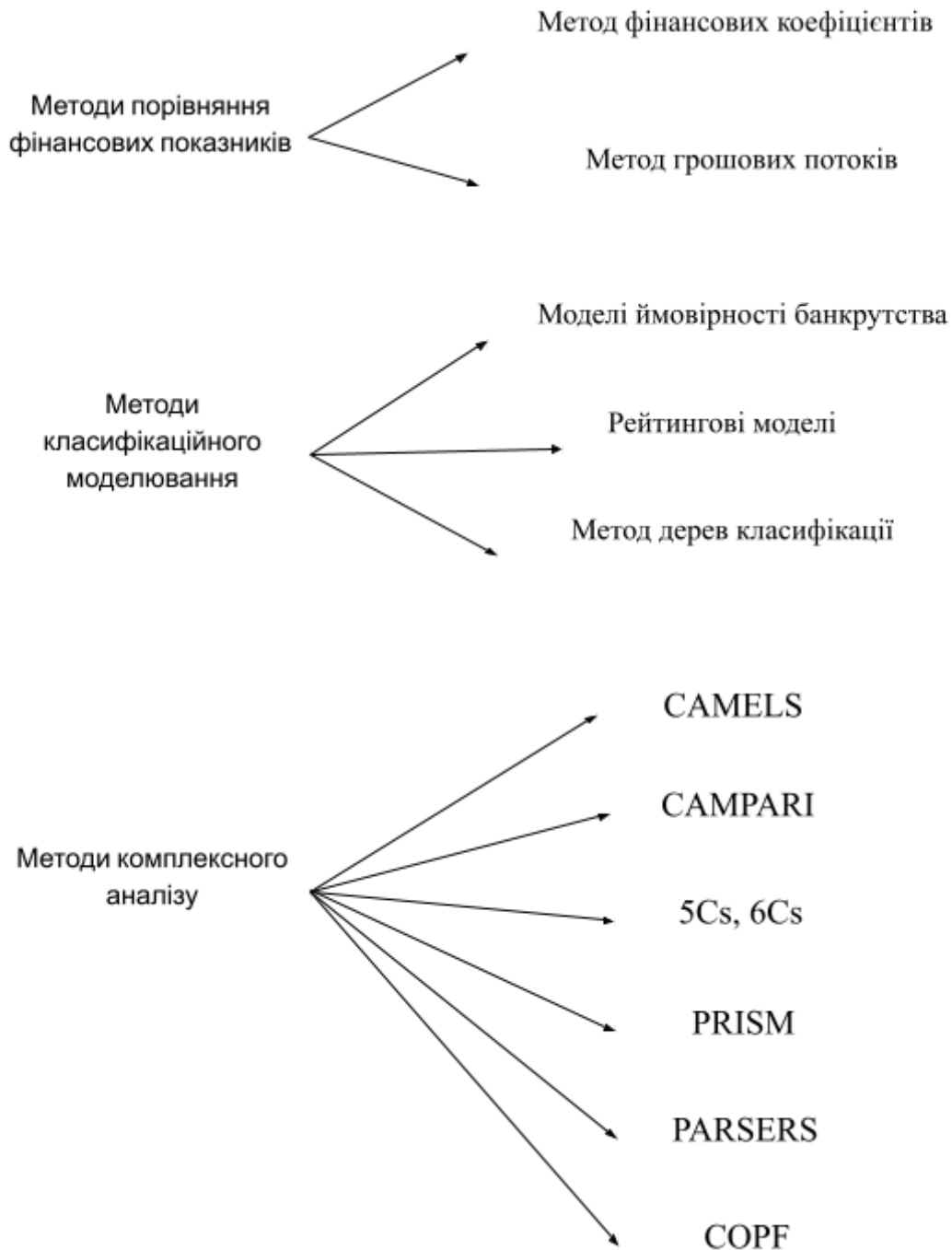

Рис. 1.2. Методи оцінки кредитоспроможності підприємства-позичальника

Точність прогнозування банкрутства істотно залежить від урахування особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств. Тому моделі, розроблені О. Терещенка на базі фінансової звітності коло 15 тисяч українських підприємств, розподілених за галузевим принципом [27], найбільш підходять для застосування у вітчизняній практиці прогнозування. Проте, варто зазначити, що ймовірність банкрутства і клас кредитоспроможності не є тотожними поняттями.

Інший механізм класифікації положено в основу рейтингових моделей. Це – кредитний рейтинг, який розробляється рейтинговими агенціями. Згідно з рекомендаціями базельського комітету з банківського нагляду доцільно застосовувати так званий стандартизований підхід, що базується на оцінках провідних міжнародних рейтингових агентств, таких як Standard&Poor's, Fitch IBCA та Moody's Investors Service або внутрішню рейтингову систему [28; 29;30].

Для побудови моделей класифікації підприємств-позичальників за ознакою їх кредитоспроможності широко застосовується дискримінантний аналіз. Таким чином, зокрема, побудовано моделі визначення інтегрального показника кредитоспроможності підприємства для віднесення його до певного кредитного класу, що містяться у чинному Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [20]. Водночас у зарубіжній практиці з цією метою використовується також метод дерев класифікації. Точність цього методу наближається до 90 відсотків [3, с. 2550].

Останнім часом все більшої популярності у кредиторів набувають методи комплексного аналізу підприємств позичальників. Так, Світовий банк надає перевагу методу CAMELS, назва якого є акронімом, створеним з перших літер слів Capital, Asset, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity. Метод передбачає оцінку достатності капіталу підприємства-позичальника (Capital Adequacy), якості його активів (Asset Quality) і менеджменту,

прибутковості, ліквідності та чутливості до ринкового ризику (Sensitivity to Market Risk).

Аналіз кожної з цих характеристик позичальника проводиться з використанням рейтингової шкали та узагальнюється у вигляді інтегральної оцінки його кредитоспроможності. Висновок щодо достатності капіталу робиться з урахуванням кредитних ризиків. Якість активів аналізується на предмет наявності та вагомості їх проблемної частини. Якість менеджменту оцінюється в розрізі стратегічного і корпоративного управління, системи контролю та ризик-менеджменту. Висновок щодо прибутковості підприємства робиться на основі аналізу його здатності генерувати доходи у довгостроковій перспективі. Чутливість до ринкового ризику (Sensitivity to Market Risk) визначається на основі дослідження здатності позичальника адаптуватися до зміни процентних ставок, цін і коливань валютного курсу.

У Сполучених Штатах достатньо розповсюдженою є система оцінки кредитоспроможності CAMPARI. Літери цього акроніму відображають такі аспекти оцінки кредитоспроможності: репутація клієнта (Character), здатність повернути позику (Ability), дохідність (Margin), цільове призначення кредиту (Purpose), його сума (Amount), умови погашення (Repayment) та забезпечення (Insurance). Визначення кредитоспроможності позичальника на основі системи CAMPARI передбачає послідовну оцінку кожного зазначеного параметра на основі аналізу кредитної заявки та фінансової звітності підприємства та особистих бесід з клієнтом.

Висновок щодо репутації клієнта ґрунтується на оцінці його надійності, кредитної історії та платоспроможності. Здатність повернути позику оцінюється на основі аналізу фінансового стану позичальника його доходів і зобов'язань. Аналіз доходності доповнюється оцінкою різниці між вартістю майна, яке є заставою, та сумою кредиту, що дозволяє визначити ризик банку у разі невиконання зобов'язань позичальником. Також перевіряється обґрунтованість цільового призначення кредиту, способу і

терміну його повернення, співвідношення бажаної суми кредиту з оборотами підприємства у попередніх звітних періодах та достатність забезпечення.

Такі комплексні методи оцінки кредитоспроможності як 5Cs (Capacity, Capital, Conditions, Character, Collateral) [31], 5Ps (Personality, Payment, Purpose, Prospect, Protection) [32] та PRISM (Prospect, Repayment, Intention, Security, Management) [33] попри різні аббревіатури мають багато спільних рис. Вони передбачають оцінку кредитної історії позичальника, його здатності повернути кредит, умови його надання та забезпечення. Разом з тим ці методи мають певні особливості. Наприклад, система оцінки PRISM включає аналіз досконалості менеджменту підприємства-позичальника.

Достатньо близькою до неї є британська система оцінки кредитоспроможності PARSERS (Person, Amount, Repayment, Security, Expediency, Remuneration, Services). Вона оцінює кредитоспроможність позичальника не лише як спроможність повернути позику, але і як цінність клієнта для банку (існуючу й можливу у майбутньому) PARSERS включає аналіз репутації позичальника, обґрунтування оптимальної суми кредиту, розрахунок балансу ризику і розміру кредитної ставки, визначення необхідного і можливого забезпечення, доцільності позики в аспекті банківських інтересів, її вигоди для кредитора та оцінку перспектив надання клієнту інших послуг.

Не таку багатоаспектну оцінку передбачає інший метод оцінки кредитоспроможності суб'єкта господарювання – COPF. Його ідея базується на припущенні, що кредитоспроможність визначається конкуренцією у галузі (Competition), організацією діяльності підприємства (Organization) та професіоналізмом персоналу (Personnel). Проте, комплексні методи оцінки кредитоспроможності еволюціонують у бік аналізу більшого числа факторів. Наприклад, метод 5Cs було удосконалено шляхом включення оцінки рівня корпоративного менеджменту (Control).

Українські банківські установи оцінюють кредитоспроможність підприємств-позичальників на основі Положення про визначення банками

України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15] (далі за текстом – Положення). Згідно Положення клас боржника визначається на основі значень інтегрального показника його фінансового стану з урахуванням виду економічної діяльності та масштабу бізнесу. Зазначений інтегральний показник відображає ймовірність дефолту позичальника та розраховується на основі логістичних моделей, де незалежними змінними є фінансові індикатори, значення яких обчислюються за даними офіційної фінансової звітності. Коефіцієнти перед незалежними змінними логістичної моделі та вільний член переглядаються НБУ щорічно на основі оновлення статистичних даних підприємств-позичальників.

Фінансові індикатори, що використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану мають різний алгоритм розрахунку для великих і середніх підприємств та малого бізнесу, що пояснюється особливостями їх звітності. Позаяк вплив фінансових показників на ймовірність дефолту має галузеву специфіку, логістична модель не може бути універсальною. Зважаючи на це, моделі визначення інтегрального показника фінансового стану розроблено в розрізі видів економічної діяльності. Окрім того, моделювання здійснено окремо для малих підприємств, з огляду на особливості ризиків їхньої діяльності.

В таблиці 1.2. показані фінансові показники, значення яких включено в галузеві моделі розрахунку інтегрального показника фінансового стану великого або середнього підприємства-позичальника. Ці значення визначено не за безперервною, а інтервальною шкалою.

Кількість інтервалів (діапазонів) коливається від чотирьох до дев'яти залежно від показника. Наприклад, у моделях для великих та середніх підприємств, найменшу кількість інтервалів визначено для рентабельності операційної діяльності (відношення фінансового результату від операційної діяльності до чистого доходу від реалізованої продукції). Найбільшу кількість діапазонів встановлено для таких показників як частка власного капіталу в балансі підприємства та покриття боргу власним прибутком.

Слід зазначити, що інтервальність шкали залежить не лише від фінансового показника, але також від виду економічної діяльності. В процесі розрахунку фінансових показників слід дотримуватись певних правил.

Таблиця 1.2

Фінансові показники в галузевих моделях оцінки кредитоспроможності

Види економічної діяльності	Фінансові показники в моделях				
	1	2	3	4	5
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А	Загальна ліквідність	Оборотність запасів	Оборотність кредиторської заборгованості	Рентабельність операційної діяльності	Покриття боргу чистим доходом
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F	Показник капіталу та оборотність поточних активів	Поточна ліквідність та покриття фін. витрат валовим прибутком	Покриття боргу чистим доходом	Частка не операційних елементів балансу	Покриття фін. витрат прибутком до сплати податків та амортизації
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів: секція G	Загальна ліквідність	Оборотність запасів	Покриття боргу валовим прибутком та частка неопераційних елементів балансу	Показники заборгованості та оборотність кредиторської заборгованості	Покриття фін. витрат валовим прибутком
Фінансова та страхова діяльність, професійна, наукова та технічна, адміністративне обслуговування операції з нерухомим	Показник капіталу	Покриття боргу валовим прибутком	Оборотність кредиторської заборгованості	Рентабельність до оподаткування	Швидка ліквідність

майном: секції K, L, M, N					
Інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U	Показник капіталу	Оборотність запасів	Покриття боргу валовим прибутком	Оборотність кредиторської заборгованості	Загальна ліквідність

По-перше, якщо знаменник показників капіталу, швидкої і поточної ліквідності, рентабельності операційної діяльності та рентабельності до оподаткування підприємства дорівнює нулю, то береться мінімальне інтервальне значення такого показника. По-друге, якщо нулю дорівнює знаменник у формулах показників загальної ліквідності, заборгованості, оборотності запасів, кредиторської заборгованості й поточних активів, покриття боргу чистим доходом та частки неопераційних елементів балансу, то величина відповідного показника визначається виходячи із діапазону з максимальним його значенням. По-третє, якщо знаменник показників покриття боргу валовим прибутком, рентабельності до оподаткування та покриття фінансових витрат валовим прибутком дорівнює нулю, то значення такого показника також прирівнюється до нуля.

На основі значень інтегрального показника визначається кредитний клас позичальника. Кожному з дев'яти класів відповідає певний інтервал значень інтервального показника. Приналежність підприємства до першого класу позичальників означає, що йому властиві найменші кредитні ризики. Визначений таким чином клас боржника коригується з урахуванням своєчасності сплати боргу, належності позичальника до групи юридичних осіб під спільним контролем, ознак що свідчать про високий кредитний ризик підприємства, даних щодо визнання його дефолту та негативної інформації з Кредитного реєстру.

Своєчасність сплати боргу визначається у днях прострочки. За наявності факту затримки у сплаті на термін від 31 до 60 днів, позичальник не може претендувати на клас вище п'ятого. У разі порушення термінів

сплати боргу від 61 до 90 днів підприємству присвоюється клас не вище восьмого, а більше 90 днів - не вище десятого.

До ознак, що свідчать про високі кредитні ризики підприємства-позичальника належать відсутність у боржника-нерезидента кредитного рейтингу за міжнародною шкалою, приналежність позичальника до групи новостворених підприємств (кредитна заявка подається у перший рік його функціонування), прострочення боргу за урахованим векселем, або факторинговою операцією більш, ніж на 30 днів. За наявності таких ознак підприємству-позичальнику присвоюється клас на вище п'ятого.

За більш серйозних ознак кредитних ризиків клас підприємство-позичальник може претендувати на клас не вище дев'ятого. Йдеться передусім про ситуацію, коли кредит було використано на погашення кредиту іншого підприємства, яке, у свою чергу погасило кредит третього. Крім того, до такого роду ознак належать від'ємне значення власного капіталу впродовж трьох останніх років поспіль, прострочення боргу терміном більше 60 днів за урахованим векселем або факторинговою операцією, перевищення короткострокових та довгострокових зобов'язань чистого доходу від реалізації продукції у 2,5 рази, а операційного прибутку від реалізації продукції - у 5 разів, а також від'ємне значення операційного прибутку від реалізації продукції.

Висновки до розділу 1.

1. Огляд фахової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття кредитоспроможності підприємства. Разом з тим, тлумачення сутності цього поняття різними авторами не є суперечливими, а характеризують його різні аспекти. Проте, вони не враховують такі ознаки кредитоспроможності підприємства, як кредитні ризики і ставки, що важливо в аспекті складання та виконання кредитної угоди.

2. На основі аналізу теоретичних підходів до визначення сутності поняття кредитоспроможності підприємства запропоновано таке узагальнення ознак кредитоспроможності підприємства позичальника: фінансовий стан, репутація, наявність забезпечення та потенційних джерел повернення позики, очікувана вартість позикового капіталу, існуючі та потенційні кредитні ризики.

3. Кредитоспроможність підприємства-позичальника залежить як від внутрішніх факторів (фінансовий стан), так і від зовнішніх (вартість позикового капіталу, вимоги до кредитного забезпечення тощо), що не є однаковими для різних видів кредитування.

4. У роботі розроблено класифікацію кредитів за типом кредитора і формою позики, терміном залучення коштів, способом забезпечення, ступенем ризику та методом надання позики.

5. Методи оцінки кредитоспроможності підприємств, що застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці можна розділити на три групи: методи порівняння фінансових показників, класифікаційного моделювання та комплексного аналізу підприємства-позичальника. До першої групи належать методи фінансових коефіцієнтів та грошових потоків, до другої – моделі ймовірності банкрутства, рейтингові моделі та моделі на основі застосування методу дерев класифікації. У зарубіжній практиці все більше розповсюдження знаходять методи комплексного аналізу (CAMELS, CAMPARY, 5Cs, 6Cs, PRISM, PARSERS, COPF).

6. Аналіз вітчизняної практики оцінки кредитоспроможності показує, що вона базується на застосуванні моделей ймовірності банкрутства, та корегуванні результатів з урахуванням своєчасності сплати боргу, належності позичальника до групи юридичних осіб під спільним контролем, ознак що свідчать про високий кредитний ризик підприємства, вимог щодо визнання його дефолту та негативної інформації з Кредитного реєстру.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ СП «НІБУЛОН»

2.1. Коротка характеристика ТОВ СП «НІБУЛОН»

Товариство з обмеженою відповідальністю сільськогосподарське підприємство «Нібулон» (код ЄДРПОУ – 14291113) засновано в 1991 році та є однією з провідних агропромислових компаній України [34]. Зареєстрований капітал ТОВ СП «НІБУЛОН» становить 700 тис. грн. Чисельність персоналу становить 3500 працівників. За період свого функціонування товариство інвестувало в економіку України 2,3 млрд. доларів.

Основним видом діяльності підприємства згідно КВЕД є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин. Також воно займається вирощуванням насіння олійних культур і зернових. Перед війною ТОВ СП «НІБУЛОН» обробляв 75,6 тисяч гектарів сільськогосподарських земель, застосовуючи сучасні агротехнології та високоякісні сорти насіння. Виробничі потужності підприємства становлять 350000 тон пшениці, кукурудзи, ячменя, соняшнику, сої, рапсу та сорго на рік.

Підприємство зареєстровано у м. Миколаєві та має розгалужену мережу філій у багатьох областях України, 27 перевантажувальних терміналів і елеваторних комплексів та 388 зерносховищ силосного типу. Крім того, підприємство має у власності 100 вантажівок і 212 залізничних вагонів. Це дозволяє зберігати значні обсяги зерна (2,04 млн. тон) протягом тривалого часу без втрати якості та оперативно доставляти його за призначенням.

ТОВ СП «НІБУЛОН» утворює холдингову групу разом із суднобудівно-судноремонтним заводом із загальною виробничою потужністю 10 суден на рік. Підприємство інвестувало 600 млн. доларів у власний

сучасний флот та експлуатує 83 плавучі засоби, а саме баржи, буксири, плавкрани та днопоглиблювальну техніку. Це дозволяє йому мінімізувати логістичні витрати. У 2017 році ТОВ СП «НІБУЛОН» розпочав пасажирські перевезення власним водним транспортом.

Підприємство активно займається експортом зернових та олійних культур на міжнародні ринки. У довоєнному 2021 році експорт компанії досяг 5,6 млн. тон. Покупцями продукції були 34 країни світу (загальна географія експорту – 75 держав). У структурі експорту основна частка припадала на країни Азії (62,3%) та Африки (20,7%). Окрім того продукція ТОВ СП «НІБУЛОН» постачалась до Європи (15,9%) та Північної Америки (1%). Така структура експорту певним чином пояснюється участю ТОВ СП «НІБУЛОН» у Всесвітній продовольчій програмі ООН. У рамках цієї програми компанія постачає зернові у країни, де існує загроза голоду, зокрема у Бангладеш, Ефіопію, Кенію, Мавританію, Пакистан та Ємен [34]. Висока якість продукції та стабільність постачань дозволяють компанії утримувати міцні позиції на світовому ринку.

Оскільки Нібулон здійснює діяльність в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю, головним органом його корпоративного управління є загальні збори учасників. Окрім того, структурою управління на підприємстві передбачено колегіальний виконавчий орган - Раду Директорів у складі виконавчих і невиконавчих директорів. Виконавчі директори є відповідальними за управління торговою діяльністю, логістикою, агровиробництвом, фінансами, за роботу елеваторів, менеджмент персоналу, за вирішення юридичних питань та запровадження інформаційних технологій. Невиконавчі директори відповідають за такі напрями як взаємодія з органами влади, постачання, безпека судноплавства, режимно-секретна робота та розмінування, розвиток технічних можливостей компанії.

В компетенції Ради Директорів питання управління поточною діяльністю, ризик-менеджменту, нагляду та контролю діяльності підприємства. Питання

на обговорення Ради Директорів та проекти її рішень готуються фахівцями у складі чотирьох Комітетів: з питань трансформації та інвестицій, призначень і винагород, аудиту та управління ризиками, бюджету. Функціями фінансової служби підприємства є розробка і реалізація фінансової стратегії, здійснення і контроль поточної фінансової діяльності, залучення інвестицій, взаємодія з банківськими установами, страховими, аудиторськими і консалтинговими компаніями.

В результаті повномасштабної збройної агресії росії проти України ТОВ СП «НІБУЛОН» уже нанесено збитків на суму 416 млн. доларів США, 20 працівників загинуло, на 40% зменшилась чисельність персоналу, 68% виробничих потужностей не функціонують, 25500 гектарів сільськогосподарських земель заміновано або окуповано, істотно ускладнено логістичні експортні маршрути. В рамках реалізації антикризової стратегії підприємство будує новий річковий термінал в Ізмаїлі та перенаправляє експорт на нові транспортні шляхи.

Це дозволило компанії подолати негативну тенденцію у фінансових результатах яка намітилась у 2022 році. Значення ключових фінансових показників компанії у мільйонах доларів США надано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка значень ключових фінансових показників ТОВ СП «НІБУЛОН»

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4
Дохід	1673,5	574,5	844,0
Чистий прибуток	46,9	-239,7	34,9
ЕВІТДА	144,4	-11,2	66,0

Варто зазначити, що ТОВ СП «НІБУЛОН» є не лише прикладом успішного підприємства агропромислового комплексу України з точки зору стратегічних

інвестицій та інноваційного підходу але соціальної та екологічної відповідальності. Підприємство активно підтримує місцеві громади, фінансує соціальні проекти, спрямовані на розвиток освіти, медицини та культури. Крім того, воно впроваджує екологічно чисті технології у виробництві та логістиці, мінімізуючи вплив на навколишнє середовище.

2.2. Оцінка рівня кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»

Рівень кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» оцінімо згідно Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15]. З цією метою необхідно визначити до якого класу позичальника можна віднести підприємство. Як було показано у розділі 1, кредитний клас передусім залежить від значення інтегрального показника фінансового стану, яке розраховується за моделями, розробленими для певних груп економічної діяльності.

З огляду на те, що основним видом діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН» є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин використовуємо модель, передбачену для підприємств оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (секція G). Вона має такий вигляд:

$$Z = 2,094 + 0,389 \cdot X_2 + 0,466 \cdot X_5 + 0,523 \cdot X_6 + 0,265 \cdot X_7 + 0,576 \cdot X_8 + 0,279 \cdot X_{13} + 0,237 \cdot X_{17} \quad (2.1),$$

де Z – значення інтегрального показника фінансового стану підприємства;

X_i – інтервальні значення фінансових показників у моделі.

Для визначення X_i необхідно передусім розрахувати значення фінансових показників K_i та знайти діапазон до якого вони належать згідно Таблиці 1 Додатку 7 Положення. Кожному діапазону відповідає певне значення X_i . Зважаючи на галузеву специфіку ТОВ СП «НІБУЛОН» для оцінки кредитоспроможності обчислюються значення таких фінансових показників

Ki:

- показника загальної ліквідності K2, який характеризує спроможність покривати короткострокові зобов'язання шляхом реалізації оборотних активів. Розраховується як відношення величини оборотних активів до суми поточних зобов'язань і забезпечень;

- показника оборотності запасів K5, який відображає період їх повного обороту та розраховується як відношення величини запасів до собівартості реалізованої продукції;

- показника покриття боргу валовим прибутком K6, що характеризує спроможність підприємства обслуговувати борг за рахунок валового прибутку. Це – відношення валового прибутку до суми чистих короткострокових і довгострокових зобов'язань;

- показника заборгованості K7, який визначає частку боргу підприємства відносно його активів та розраховується як результат ділення суми короткострокових і довгострокових зобов'язань на величину активів (валюту балансу);

- показника оборотності кредиторської заборгованості K8, що характеризує повний період її обороту та являє собою відношення величини поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги до собівартості реалізованої продукції;

- показника частки неопераційних елементів балансу K13, який відображає частку активів, що не має прямого відношення до операційної діяльності суб'єкта господарювання. Розраховується як відношення суми неопераційних активів до валюти балансу (активів);

- показника покриття фінансових витрат валовим прибутком K17, що характеризує спроможність фінансування за рахунок валового прибутку. Визначається відношенням валового прибутку (збитку) до величини чистих фінансових витрат.

Алгоритм розрахунку фінансових показників Ki та їх значення за 2021 – 2023 роки надано в Таблиці 2.2. Розрахунки в таблиці 2.2. виконано на основі

офіційної фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2021, 2022 та 223 роки, складеної за формою № 1 «Баланс» і формою №2 «Звіт про фінансові результати» (Додатки 1,2,3).

Таблиця 2.2

Розрахунок значень фінансових показників (у відсотках), що визначають кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН»

Показники	Алгоритм розрахунку	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5
Показник загальної ліквідності $K_2, \%$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1125} + \text{р. 1100} + \text{р. 1110} + \text{р. 1165}}{\text{гр. 4}}$ ф. 1 р. 1695 гр. 4	62,31	25,72	29,37
Період повного обороту запасів (відношення запасів до собівартості) $K_5, \%$	$\frac{(\text{ф. 1 р. 1100} + \text{р. 1110 гр. 4}) \times 365}{\text{ф. 2 р. 2050 гр. 3}}$	9638,7	14254,4	9253,5
Показник покриття боргу валовим прибутком $K_6, \%$	$\frac{\text{ф. 2 р. 2090} - \text{р. 2095 гр. 3}}{\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610} - \text{р. 1165 гр. 4}}$	11,45	6,47	15,86
Показник заборгованості (відношення боргу підприємства до активів) $K_7, \%$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1300 гр. 4}}$	34,34	61,07	66,73
Період повного обороту кредиторської заборгованості $K_8, \%$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1615 гр. 4} \times 365}{\text{ф. 2 р. 2050 гр. 3}}$	1128,2	2329,9	1038,2
Показник частки неопераційних елементів балансу $K_{13}, \%$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1000} + \text{р. 1030} + \text{р. 1035} + \text{р. 1040} + \text{р. 1045} + \text{р. 1050} + \text{р. 1090} + \text{р. 1155} + \text{р. 1160} + \text{р. 1190 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1300 гр. 4}}$	2,05	0,800	2,97

Показник покриття фінансових витрат валовим прибутком $K_{17},\%$	ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3	201,00	113,53	234,22
	ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3			

У процесі визначення значень фінансових показників K_i дотримано правил, що передбачені Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15]. Так, дані звітності використовувались у формулах розрахунку зі знаком +, за виключенням величин збитків.

Далі визначимо, в яких діапазонах знаходяться показники K_i та яким значенням показників X_i вони відповідають (Табл. 2.3). Вони наведені в шостій графі Таблиці 2.3. із зазначенням року. Для цього розраховані на кінець звітних періодів показники K_i (Табл. 2.2) співвідносилися з межами діапазонів K_i , наведених у графі 3 Табл, 2.3. Для визначеного таким чином діапазону бралось значення показника X_i з графі 5.

Таблиця 2.3

Розрахунок значень показників у моделі інтегрального показника фінансового стану ТОВ СП «НІБУЛОН» за останні три звітні роки

Фінансові показники (K_i)	Діапазони фінансових показників	Мінімальне ($K_i, \min \geq$) / та максимальне ($K_i, \max <$) значення діапазону, %		Показники (X_i) та їх значення		(X _i) для ТОВ СП «НІБУЛОН» по роках
				4	5	
K_2	1	Менше ніж 37,6		X_2	-1,744	-1,744 (2022 і 2023)
	2	37,6	58,3		-0,460	-0,460 (2021)
	3	58,3	74,3		0,259	-
	4	74,3	99,1		0,351	-
	5	99,1	112,4		0,675	-
	6	112,4	128,4		0,837	-
	7	Дорівнює або більше ніж 128,4			0,857	-
K_5	1	Менше ніж 2449,0		X_5	-0,451	-

	2	2449,0	4309,5		0,224	-
	3	4309,5	6775,3		0,702	-
	4	6775,3	11774,4		0,469	0,469 (2021 і 2023)
	5	Дорівнює або більше ніж 11774,4			-0,481	-0,481 (2022)

Продовження табл. 2.3.

1	2	3		4	5	6
К ₆	1	Менше ніж 12,3		Х ₆	-1,843	-1,843 (2021 і 2022)
	2	12,3	36,7		-0,788	-0,788 (2023)
	3	36,7	63,6		-0,071	-
	4	63,6	98,3		0,367	-
	5	98,3	150,0		0,645	-
	6	150,0	231,6		1,071	-
	7	231,6	351,2		1,133	-
	8	351,2	742,8		1,165	-
	9	Дорівнює або більше ніж 742,8			1,198	-
К ₇	1	Менше ніж 0,001		Х ₇	1,258	-
	2	0,001	4,9		0,839	-
	3	4,9	9,0		0,726	-
	4	9,0	36,1		0,360	0,360(2021)
	5	36,1	47,3		-0,152	-
	6	47,3	69,4		-0,440	-0,440(2022 і 2023)
	7	Дорівнює або більше ніж 69,4			-1,449	-
К ₈	1	Менше ніж 1272,5		Х ₈	0,243	0,243 (2021 і 2023)
	2	1272,5	3389,3		0,512	0,512 (2022)
	3	3389,3	6001,2		0,535	-
	4	6001,2	11416,1		0,294	-
	5	Дорівнює або більше ніж 11416,1			-0,927	-
К ₁₃	1	Менше ніж 3,5		Х ₁₃	0,545	0,545 (2021 – 2023)
	2	3,5	5,6		0,451	-
	3	5,6	8,4		0,294	-
	4	8,4	13,2		0,259	-

	5	13,2	22,3		-0,101	-
	6	22,3	38,8		-0,291	-
	7	Дорівнює або більше ніж 38,8			-1,331	-

Продовження табл. 2.3.

K ₁₇	1	Менше ніж 248,6		X ₁₇	-1,786	-1,786 (2021 – 2023)
	2	248,6	457,1		-0,357	-
	3	457,1	699,6		-0,271	-
	4	699,6	990,7		0,127	-
	5	990,7	1411,6		0,536	-
	6	1411,6	1915,6		1,027	-
	7	Дорівнює або більше ніж 1915,6			1,081	-

У ході розрахунків, згідно вимог Положення [15], було перевірено чи дорівнюється нулю знаменник у формулах показників K₂, K₅, K₇, K₈ і K₁₃, бо в такому разі вибирається максимальне значення X_i. Так само перевірено і знаменник формул K₆ і K₁₇, адже ці показники не приймаються до уваги у подальших розрахунках, якщо знаменник має нульове або від'ємне значення.

На наступному кроці розрахунків підставимо значення показників X_i з шостої графі Таблиці 2.3 у формулу інтегрального показника фінансового стану ТОВ СП «НІБУЛОН» (2.1). Результати розрахунків показано в останньому рядку Таблиці 2.4. із зазначенням років, для яких виконувалося визначення рівня кредитоспроможності підприємства. У таблиці міститься інформація, щодо відповідності певних значень інтегрального показника фінансового стану підприємства його кредитному класу.

Як свідчать дані цієї таблиці, ТОВ СП «НІБУЛОН» мало п'ятий клас у передвоєному 2021 році. З початком повномасштабної збройної агресії росії, значення інтегрального показника істотно погіршились та відповідали лише сьомому класу. У 2023 році підприємству вдалося поліпшити фінансовий стан і підвищити кредитний клас до шостого. На заключному етапі оцінки

кредитного класу ТОВ СП «НІБУЛОН» потрібно зробити за необхідності корегування класу згідно Положення [15]. Вони висвітлені у підрозділі 1.3. роботи.

Діапазони значень інтегрального показника за класами									
Значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
1	24	3	4	5	6	7	8	9	10
Більше або дорівнює	+3,77	+3,12	+2,46	+1,80	+1,14	+0,49	-0,17	-0,83	-
Менше ніж	-	+3,77	+3,12	+2,46	+1,80	+1,14	+0,49	-0,17	-0,
Значення для ТОВ СП «Нібуолон»					1,134 (2021)	0,974 (2023)	0,135 (2022)		

Таблиця 2.4.

Визначення кредитного класу ТОВ СП «НІБУЛОН» за інтегральним показником по роках

В процесі дослідження не виявлено фактів нецільового використання кредитів, порушення строків платежів за ними більше, ніж на 60 днів, прострочення боргу за урахуванням векселем та операціями факторингу більш ніж на 30 днів, істотного перевищення короткострокових та довгострокових зобов'язань чистого доходу від реалізації продукції та операційного прибутку. Окрім того, ТОВ СП «НІБУЛОН» не належить до новостворених підприємств і величина його власного капіталу не мала від'ємного значення. Отже, не виявлено підстав для корегування кредитного класу підприємства.

Разом з тим, слід зазначити, що шостий клас позичальника, якому відповідає ТОВ СП «НІБУЛОН» не може вважатися задовільним, адже шкала оцінки кредитоспроможності містить дев'ять класів (перший – найкращий, дев'ятий – найгірший). Таким чином, можливості підприємства залучати позичковий капітал з мінімальною вартістю є суттєво обмеженими.

2.3. Аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»

Відносно низький кредитний клас ТОВ СП «НІБУЛОН» і значення інтегрального показника його фінансового стану, наведені у Таблиці 2.4, вимагають ретельного аналізу внутрішніх і зовнішніх чинників кредитоспроможності підприємства. Насамперед, на неї впливають значення показників, які є складовими моделі (2.1). З метою аналізу їх потрібно спочатку розділити за ознакою задач фінансової служби:

- підвищення значень фінансових індикаторів;
- зниження значень фінансових індикаторів;
- досягнення оптимального значення фінансових індикаторів.

До першої групи належать показники ліквідності, покриття боргу валовим прибутком і покриття фінансових витрат валовим прибутком. Динаміку їх значень за період з 2021 до 2023 року показано на рисунку 2.1. Загальною рисою для цих фінансових індикаторів є суттєве зменшення їх значень з початком повномасштабної збройної агресії росії проти України та підвищення у 2023 році, що свідчить про ефективність антикризового менеджменту на підприємстві.

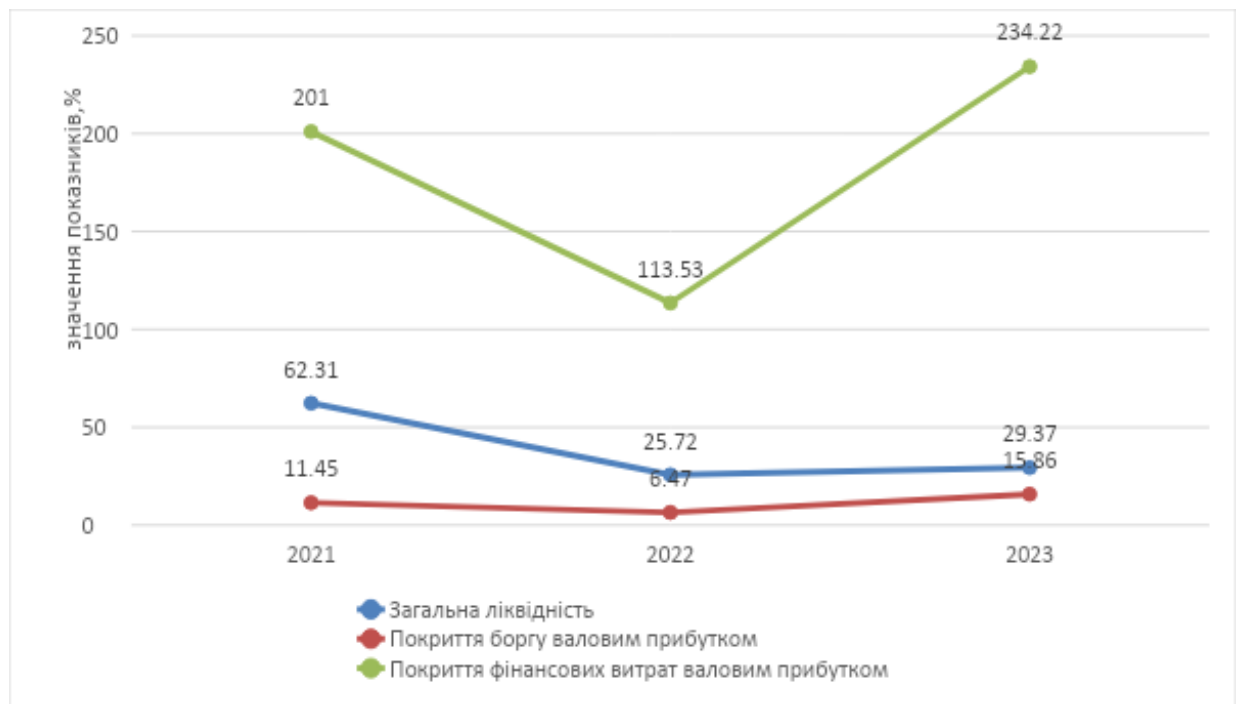

Рис. 2.1. Динаміка фінансових показників, підвищення яких позитивно впливає на кредитоспроможність підприємства.

Слід також зазначити, що ці індикатори у довоєнному 2021 році, як свідчать дані Таблиці 2.3 знаходились у діапазоні низьких значень, а саме: покриття боргу валовим прибутком - у першому, тобто найгіршому з дев'яти, передбачених Положенням [15], загальної ліквідності - у другому з сьомі, покриття фінансових витрат валовим прибутком – у першому з сьомі. Отже, значення цих показників у цілому негативно впливають на кредитоспроможність підприємства.

Разом з тим, варто зауважити, що значення показника покриття боргу валовим прибутком підприємству вдалося покращити у 2023 році, навіть у порівнянні з довоєнним періодом. Це пояснюється, по-перше, подоланням збитковості. У 2023 році чистий фінансовий результат діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН» становив 309290 тис. грн., тоді як у попередньому році підприємство звітувало про збитки у розмірі 9200381 тис. грн. По друге, у 2023 році скоротилися поточні зобов'язання з 22691306 тис. грн. до 22196093

тис. грн., за не настільки значного збільшення довгострокових зобов'язань (з 2222641 тис. грн. до 2394205 тис. грн.). Це є позитивним також в аспекті поліпшення структури кредиторської заборгованості.

Значення показників покриття фінансових витрат валовим прибутком і загальної ліквідності, попри певні зміни за останні три звітні роки, залишились у першому діапазоні. Для комплексного аналізу ліквідності розрахуємо також інші показники, що її характеризують. Йдеться про коефіцієнт миттєвої ліквідності (КЛ₁) і коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності (КЛ₂). КЛ₁ визначається за формулою:

$$КЛ_1 = \frac{\Gamma + \Phi I}{ПЗ} \quad (2.2),$$

де Γ – грошові кошти та їх еквіваленти;

ΦI – поточні фінансові інвестиції;

ПЗ – поточні зобов'язання.

КЛ₂ визначається за формулою:

$$КЛ_2 = \frac{\Gamma + \Phi I + ДЗ}{ПЗ} \quad (2.3),$$

де ДЗ – дебіторська заборгованість.

Значення коефіцієнтів миттєвої та швидкої ліквідності ТОВ СП «НІБУЛОН» у період з 2021 по 2023 рік та нормативні значення надано в Таблиці 2.5. Дані цієї таблиці показують, що у кожному році аналізованого періоду показники ліквідності абсолютно не задовольняли нормативним значенням. Попри позитивну тенденцію зміни значень коефіцієнта миттєвої ліквідності упродовж трьох звітних періодів, можна констатувати, що підприємство майже не має коштів на погашення поточних зобов'язань негайно. Коефіцієнт швидкої ліквідності поліпшено у 2023 році у порівнянні з 2022 роком, але він все одно має значення гірше, ніж перед війною. Все це свідчить, що ТОВ СП «НІБУЛОН» має серйозні проблеми з ліквідністю.

Таблиця 2.5.

Аналіз коефіцієнтів миттєвої та швидкої ліквідності

Показники	Значення			
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	нормативн і
1	2	3	4	5
коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,001	0,01	0,06	0,2
коефіцієнт швидкої ліквідності	0,17	0,06	0,12	0,5

Далі проаналізуємо динаміку показників, значення яких потрібно мінімізувати. Її показано на рисунку 2.2.

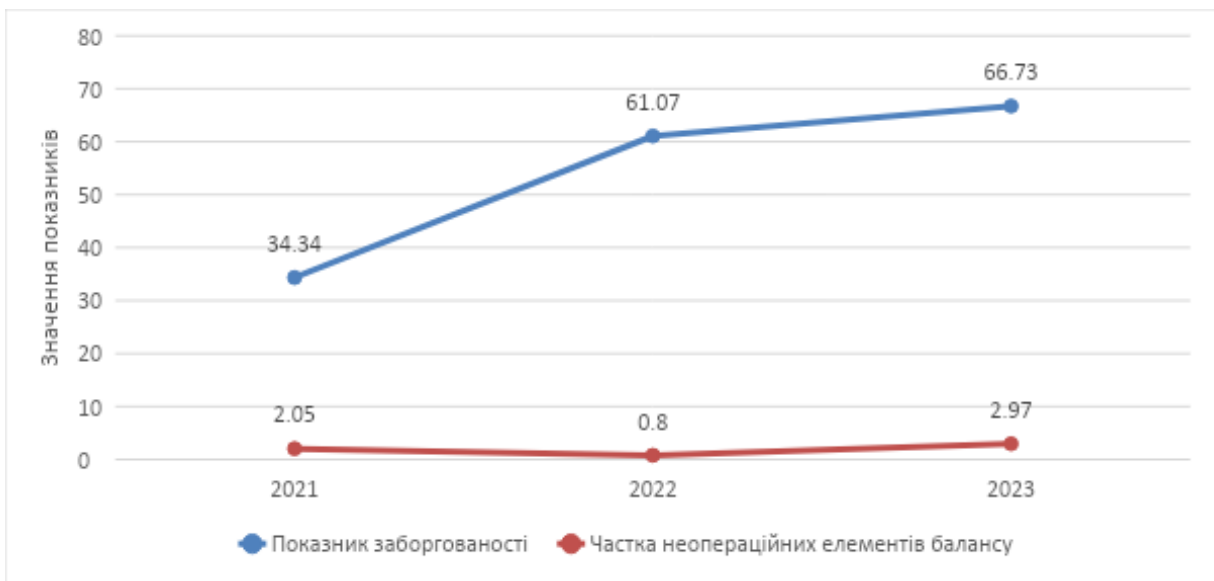

Рис. 2.2. Динаміка значень фінансових показників, зменшення яких позитивно впливає на кредитоспроможність підприємства.

Рисунок 2.2 наочно демонструє негативну тенденцію зростання відношення боргу підприємства до його активів (показник заборгованості). Це пояснюється насамперед зменшенням активів ТОВ СП «НІБУЛОН» внаслідок війни. Частка неопераційних елементів балансу коливалась упродовж періоду, що аналізується, але не досягла значень довоєнного року.

Отже частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності зростає, що також має оцінюватися негативно.

Абсолютні значення показника заборгованості, як показують дані Таблиці 2.3, у передвоєнному році знаходились в четвертому діапазоні з сьомі, тобто були задовільними в аспекті оцінки кредитоспроможності. Проте ситуація істотно погіршилася з початком війни. Тепер вони відповідають передостанньому шостому діапазону.

Разом з тим, на позитивну оцінку заслуговує те, що активи ТОВ СП «НІБУЛОН» переважно задіяні в операційній діяльності. Абсолютні значення показника частки неопераційних елементів балансу упродовж трьох років знаходяться в найкращому першому діапазоні з сьомі. Таким чином, значення цього показника виключно позитивно впливають на кредитоспроможність підприємства.

Продовжуючи аналіз внутрішніх чинників кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН», звернемо увагу на показники, які впливають на неї позитивно в полі оптимальних значень. Йдеться про такі індикатори як період повного обороту запасів і період повного обороту кредиторської заборгованості. Згідно Таблиці 2.3. оптимальні значення періоду повного обороту запасів відповідають третьому діапазону з п'яти, передбачених Положенням [15]. На підприємстві цей період у 2021 та 2023 роках відповідав сусідньому четвертому діапазону, що свідчить про позитивний вплив показника оборотності ТОВ СП «НІБУЛОН» на його кредитоспроможність. Фактично можна констатувати, що підприємству вдалося подолати проблему з оборотністю запасів, яка мала місце у 2022 році.

На жаль, дещо гірше ситуація з повним оборотом кредиторської заборгованості. Оптимальні значення цього показника відповідають третьому діапазону з п'яти (Табл. 2.3). У ТОВ СП «НІБУЛОН» період повного обороту кредиторської заборгованості, як у довоєнному 2023 році, так і за даними останнього звітного періоду, відповідає першому діапазону, для якого

значення X_8 вдвічі менше, ніж для третього. Це негативно впливає на кредитоспроможність підприємства.

Завершуючи аналіз внутрішніх факторів кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН», слід звернути увагу на значення коефіцієнтів у моделі (2.1). Чим більше значення коефіцієнта перед фінансовим показником, тим більше він впливає на кредитоспроможність підприємства. Найбільшу вагу мають показники покриття боргу валовим прибутком і період повного обороту кредиторської заборгованості. Достатньо високим є також значення коефіцієнта перед періодом повного обороту запасів.

Слід зазначити, що абсолютні значення показника покриття боргу валовим прибутком і періоду повного обороту кредиторської заборгованості виявились у ході аналізу, викладеного вище, незадовільними. Отже високі значення вагових коефіцієнтів цих показників посилюють їх негативний вплив на кредитоспроможність підприємства. Проте позитивними моментами є задовільні значення періоду повного обороту запасів та тенденція незначного, але збільшення покриття боргу валовим прибутком.

Головним зовнішнім чинником кредитоспроможності підприємства є облікова ставка Національного банку України. Вона регулюється зважаючи на рівень інфляції. Кредитні ставки банківських установ є результатом спільного впливу ставки НБУ та фінансового стану позичальника. Динаміку облікової ставки з 2021 року, згідно даних НБУ [35], надано на рисунку 2.3.

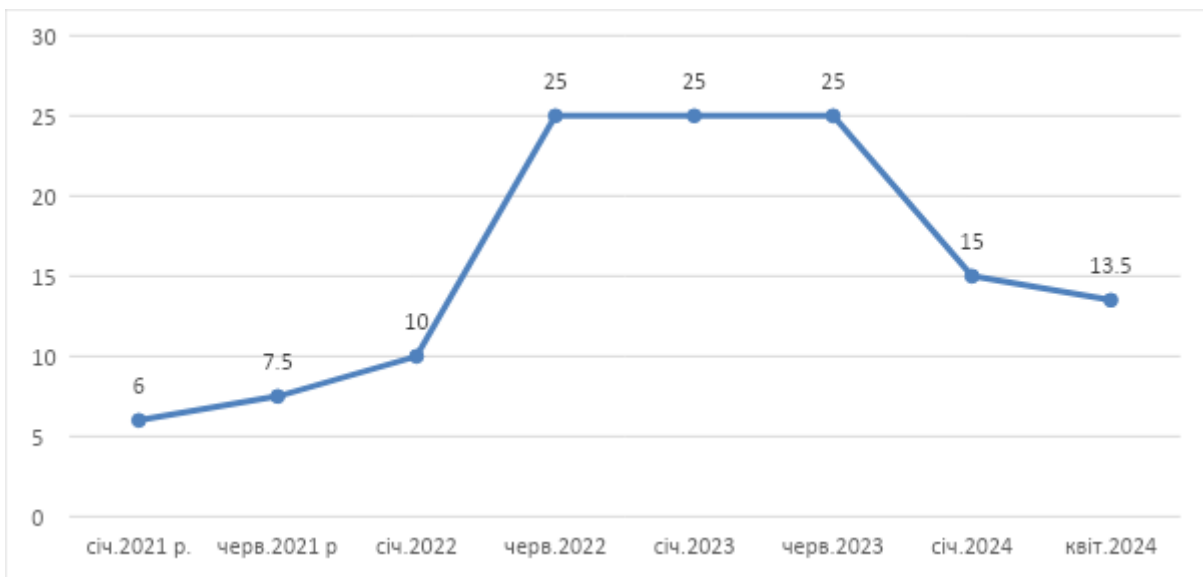

Рис. 2.3. Динаміка облікової ставки НБУ

Як видно з рисунку 2.3, до 2021 року, внаслідок макроекономічної стабілізації, вдалося досягти істотного зменшення облікової ставки. На початок 2021 року вона становила 6% і демонструвала тенденцію до невеликого зростання. Проте з початком повномасштабної збройної російської агресії НБУ був вимушений значно підняти вартість позичкових коштів до 25% річних. Така висока ставка надзвичайно збільшила ризики залучення позичкового капіталу підприємствами, за виключенням варіантів компенсації за кредитами, які було розглянуто у першому розділі кваліфікаційної роботи.

Це відображає і статистика НБУ щодо показника вартості кредитів, який відображає «сукупний розмір винагороди (реальна плата за кредит), що визначений у кредитному договорі, з урахуванням як плати за користування наданими коштами у вигляді процентної ставки, так і будь-яких інших доходів (комісій), установлених у вигляді фіксованої суми або у відсотках до суми договору (які сплачує позичальник у зв'язку з ініціюванням, отриманням, обслуговуванням та погашенням кредиту)» [35]. Так, у довоєнний період з січня по лютий 2022 року значення цього показника для довгострокових кредитів суб'єктів господарювання в національній валюті

коливалась від 8,9% до 11,2% за ставки НБУ 10%. Тобто воно було або трохи вище цієї ставки або навіть менше її.

Це пояснюється тим, що компенсації переважно надаються за короткостроковими кредитами. Дійсно, вартість довгострокових кредитів за цей період була вище та коливалась переважно від 12% до 15,4%. Починаючи з другої половини 2023 року намітилась тенденція зниження облікової ставки НБУ, проте висока вартість позичкового капіталу негативно впливає на кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН». Особливо помітно це було упродовж 2022 року.

Висновки до розділу 2.

1. В результаті повномасштабної збройної агресії росії проти України ТОВ СП «НІБУЛОН» нанесено збитків на суму 416 млн. доларів США, 20 працівників загинуло, на 40% зменшилась чисельність персоналу, 68% виробничих потужностей не функціонують, 25500 гектарів сільськогосподарських земель заміновано або окуповано, істотно ускладнено логістичні експортні маршрути. Проте у 2023 році за рахунок реалізації певних заходів антикризової стратегії підприємству вдалося подолати негативну тенденцію у фінансових результатах яка намітилась у 2022 році.

2. Визначення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» на основі інтегрального показника фінансового стану показало що підприємство мало п'ятий клас у передвоєному 2021 році. З початком повномасштабної збройної агресії росії, значення інтегрального показника істотно погіршились та відповідали лише сьомому класу. У 2023 році підприємству вдалося поліпшити фінансовий стан і підвищити кредитний клас до шостого. В процесі дослідження не виявлено підстав для корегування кредитного класу позичальника (нецільове використання кредитів, порушення строків платежів за ними більше, ніж на 60 днів, прострочення боргу за урахованим векселем та операціями факторингу

більш ніж на 30 днів, істотне перевищення короткострокових та довгострокових зобов'язань чистого доходу від реалізації продукції та операційного прибутку тощо).

3. Шостий клас позичальника, якому відповідає ТОВ СП «НІБУЛОН» не може вважатися задовільним. Можливості підприємства залучати позичковий капітал з мінімальною вартістю є суттєво обмеженими.

4. Аналіз динаміки показників ліквідності, покриття боргу валовим прибутком і покриття фінансових витрат валовим прибутком показав суттєве зменшення їх значень з початком повномасштабної збройної агресії росії проти України та підвищення у 2023 році, що свідчить про ефективність антикризового менеджменту на підприємстві. Проте ці індикатори у довоєнному 2021 році, знаходились у діапазоні низьких значень, а саме: покриття боргу валовим прибутком - у першому, тобто найгіршому з дев'яти, передбачених Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, загальної ліквідності - у другому з сьомі, покриття фінансових витрат валовим прибутком – у першому з сьомі. Отже, значення цих показників у цілому негативно впливають на кредитоспроможність підприємства.

5. Значення показника покриття боргу валовим прибутком підприємству вдалося покращити у 2023 році, навіть у порівнянні з довоєнним періодом. Це пояснюється, по-перше, подоланням збитковості. Це є позитивним також в аспекті поліпшення структури кредиторської заборгованості. Значення показників покриття фінансових витрат валовим прибутком і загальної ліквідності, попри певні зміни за останні три звітні роки, залишились у першому діапазоні.

6. Аналіз показників миттєвої та поточної ліквідності показав, що у кожному році аналізованого періоду вони абсолютно не задовольняли нормативним значенням. Попри позитивну тенденцію зміни значень

коефіцієнта миттєвої ліквідності упродовж трьох звітних періодів, можна констатувати, що підприємство майже не має коштів на погашення поточних зобов'язань негайно. Коефіцієнт швидкої ліквідності поліпшено у 2023 році у порівнянні з 2022 роком, але він все одно має значення гірше, ніж перед війною. Все це свідчить, що ТОВ СП «НІБУЛОН» має серйозні проблеми з ліквідністю.

7. Виявлено негативну тенденцію зростання відношення боргу підприємства до його активів (показник заборгованості). Це пояснюється насамперед зменшенням активів ТОВ СП «НІБУЛОН» внаслідок війни. Частка неопераційних елементів балансу коливалась упродовж періоду, що аналізується, але не досягла значень довоєнного року. Отже частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності зросла, що також має оцінюватися негативно.

8. Абсолютні значення показника заборгованості у передвоєнному році знаходились четвертому діапазоні з сьомі, тобто були задовільними в аспекті оцінки кредитоспроможності. Проте ситуація істотно погіршилася з початком війни. Тепер вони відповідають передостанньому шостому діапазону.

9. На позитивну оцінку заслуговує те, що активи ТОВ СП «НІБУЛОН» переважно задіяні в операційній діяльності. Абсолютні значення показника частки неопераційних елементів балансу упродовж трьох років знаходяться в найкращому першому діапазоні з сьомі. Таким чином, значення цього показника виключно позитивно впливають на кредитоспроможність підприємства.

10. Значення періоду повного обороту запасів на підприємстві відповідали у 2021 та 2023 роках діапазону, близькому до оптимального, що свідчить про позитивний вплив показника оборотності ТОВ СП «НІБУЛОН» на його кредитоспроможність. Фактично можна констатувати, що підприємству вдалося подолати проблему з оборотністю запасів, яка мала місце у 2022 році. Проте на кредитоспроможність підприємства

негативно впливають незадовільні значення показника повного обороту кредиторської заборгованості.

11. Високі значення вагових коефіцієнтів перед показниками покриття боргу валовим прибутком і періоду повного обороту кредиторської заборгованості посилюють їх негативний вплив на кредитоспроможність підприємства. Проте позитивними моментами є задовільні значення періоду повного обороту запасів та тенденція незначного, але збільшення покриття боргу валовим прибутком.

12.3 початком повномасштабної збройної російської агресії НБУ був вимушений значно підняти вартість позичкових коштів до 25% річних. Така висока ставка надзвичайно збільшила ризики залучення позичкового капіталу підприємствами, за виключенням варіантів компенсації за кредитами, які було розглянуто у першому розділі кваліфікаційної роботи. Хоча у подальшому намітилась тенденція зменшення облікової ставки, можна констатувати, що висока вартість позичкового капіталу негативно впливає на кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН». Особливо помітно це було упродовж 2022 року.

РОЗДІЛ 3

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ СП «НІБУЛОН»

3.1. Напрямки підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН»

Результати аналітичної частини кваліфікаційної роботи доводять необхідність створення на ТОВ СП «НІБУЛОН» системи управління його кредитоспроможністю. В основу цієї системи має бути покладено комплексну програму заходів щодо підвищення значення інтегрального показника фінансового стану, яке визначає кредитний клас позичальника. Програма має враховувати ті заходи, які вже включено в план розвитку підприємства та успішно реалізуються [34].

Зважаючи на існуючий фінансовий стан ТОВ СП «НІБУЛОН», галузеву специфіку, стратегію розвитку та масштаб діяльності, доцільно запропонувати такі напрямки підвищення його кредитоспроможності:

- удосконалення аналітичного забезпечення;
- забезпечення гнучкості стратегічного плану розвитку підприємства;
- оптимізація структури капіталу;
- зменшення витрат;
- удосконалення комплексу маркетингу;
- розвиток співробітництва та партнерства;
- управління ризиками;
- збільшення обсягів фінансування за одночасного зменшення вартості залучення капіталу;
- управління ліквідністю;
- контроль і моніторинг реалізації заходів.

Для реалізації стратегічного підходу до підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» передусім слід удосконалити аналітичну роботу фінансової служби. Необхідно систематично проводити розрахунки інтегрального показника фінансового стану підприємства та аналіз факторів, що впливають на його значення на основі даних офіційної фінансової звітності та первинного обліку у послідовності, що викладено у розділі 2 цієї роботи. Для подальшої розробки заходів підвищення кредитоспроможності потрібно також виявити основні джерела доходів, категорії витрат та оцінити рентабельність кожного напрямку діяльності підприємства.

Фінансовий аналіз слід доповнювати аналізом ринків та ефективності діяльності на них. Потрібно виявити динаміку розвитку ринків збуту продукції ТОВ СП «НІБУЛОН», зробити прогноз зміни ринкової кон'юнктури, оцінити власні конкурентні переваги та недоліки. Це важливо для розробки заходів підвищення кредитоспроможності підприємства на основі удосконалення комплексу маркетингу.

На основі результатів аналізу доцільно визначити фінансовий, виробничий та управлінський потенціал підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН». Фінансовий потенціал визначається обсягом власних джерел фінансування, можливостями його зростання та залучення позичкового капіталу, виходячи з фактичної ліквідності та фінансової незалежності підприємства. Виробничий потенціал оцінюється на основі даних щодо обсягів виробництва та експорту. Управлінський потенціал визначається на базі оцінки якості менеджменту підприємства.

Наступним кроком має бути уточнення або навіть істотне корегування фінансової стратегії ТОВ СП «НІБУЛОН», виходячи з даних аналізу потенціалу підприємства та змін факторів зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування. Центральною частиною фінансової стратегії є визначення оптимальної структури капіталу. Для її оптимізації слід реалізувати такі заходи як збільшення частки власного капіталу за рахунок

залучення інвестицій та ефективного використання амортизації і чистого прибутку, а також рефінансування боргових зобов'язань на більш привабливих умовах.

Основним фактором підвищення кредитоспроможності прибутку суб'єкта господарювання є зростання його прибутку та рентабельності. Цього можна досягти різними шляхами. Насамперед слід виявити та реалізувати резерви зменшення витрат. Оптимізації витрат ТОВ СП «НІБУЛОН» сприятиме:

- впровадження сучасних енергоефективних і енергозберігаючих технологій та продуктивного обладнання, зокрема технологій землеробства;
- підвищення ефективності використання енергетичних та водних ресурсів і добрив;
- скорочення транспортних витрат через удосконалення логістики;
- скорочення витрат у процесі зберігання і транспортування продукції;
- використання переваг аутсорсингу для непрофільної діяльності та кооперації, наприклад у сфері спільного використання інфраструктури;
- зниження закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію в результаті роботи на довгострокових контрактах з постачальниками;
- скорочення адміністративних витрат за рахунок автоматизації, перегляду функціональних обов'язків і оптимізації штатної чисельності персоналу;
- зменшення орендної плати та інших умовно-постійних витрат.

Для зменшення витрат і підвищення доходів ТОВ СП «НІБУЛОН» важливо приділяти постійну увагу роботі з персоналом. Йдеться передусім про підвищення кваліфікації працівників підприємства в галузі фінансів, управління бізнес-процесами, маркетингу, логістики тощо. Доцільно зробити наголос на проведенні регулярних тренінгів з цих питань. Окрім того, потрібно удосконалювати систему мотивації персоналу, орієнтуючи її на

кінцевий результат діяльності компанії у вигляді зростання прибутку і рентабельності.

Зважаючи на основний вид економічної діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН», підприємству з метою підвищення його доходів доцільно рекомендувати подальше удосконалення стратегії маркетингу. В цій площині важливим напрямком є орієнтація на розширення ринків збуту продукції. Необхідно систематично досліджувати нові експортні можливості, брати участь у міжнародних виставках і ярмарках, налагоджувати і розвивати, на основі довгострокових контрактів, відносини з новими партнерами.

Серйозна роль у підвищенні кредитоспроможності підприємства через забезпечення зростання доходності його діяльності належить удосконаленню комплексу маркетингу. Потрібно розширювати асортимент продукції, що експортується, досліджувати нові можливості переробки сільськогосподарської продукції з метою збільшення доданої вартості, удосконалювати стратегію просування продукції, посилювати присутність в онлайн каналах, використовувати цифрові платформи для залучення нових бізнес-партнерів. У галузі логістики доцільно розвивати мультимодальне транспортування, тобто комбінувати різні види транспортних перевезень з метою скорочення термінів і вартості постачання.

Істотний ефект може забезпечити розвиток кооперації та стратегічного партнерства з іншими підприємствами агропромислового комплексу з метою просування продукції та збільшення обсягів продаж за рахунок спільного використання ресурсів і технологій. Участь у галузевій асоціації дозволить зміцнити позиції на ринках і поліпшити умови кредитування. Рекомендується також співробітництво з науковими організаціями для запровадження інноваційних технологій, підвищення на цій основі прибутковості діяльності та як наслідок – кредитоспроможності.

Абсолютно необхідним є запровадження управління ризиками. З огляду на експортну орієнтацію діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН», особливе значення для підприємства мають валютні ризики, які потрібно хеджувати за

допомогою використання форвардів і опціонів. Окрім того, доцільно здійснювати диверсифікацію валюти контрактів і платежів. Серйозну увагу треба приділити укладенню договорів страхування від руйнувань внаслідок російської збройної агресії, на випадок неврожаю, стихійного лиха, неплатоспроможності покупців та від інших ризиків, пов'язаних із виробництвом, зберіганням і транспортуванням сільськогосподарської продукції. Для покриття непередбачуваних витрат пропонується формувати у максимальному обсязі резервний капітал. У площині запобігання ризикам варто також відслідковувати зміни у законодавстві країн-імпортерів і враховувати це в процесі експортної діяльності.

Значний потенціал підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» криється в збільшенні обсягів фінансування за одночасного зменшення середньозваженої вартості капіталу. Так, залучення інвестицій призводить до зростання фінансової незалежності підприємства та відповідно підвищення його кредитоспроможності. Варто зазначити, що менеджмент ТОВ СП «НІБУЛОН» цілеспрямовано проводить роботу в цьому напрямі навіть в умовах війни.

Наприклад, у листопаді 2023 року ТОВ СП «НІБУЛОН» завершив будівництво перевантажувального терміналу у Дунайському порту пропускною здатністю 300 тис. тон зерна на місяць. У цей проект уже інвестовано 25,5 млн. доларів США. Також планується упродовж двох років розрахуватися за 76 нових вантажівок Scania, придбати два плавучих крана Liebherr та два бензовози. Кількість власних залізничних вагонів збільшено на 50 одиниць. Приділяється увага інвестуванню у сучасні технології, наприклад StripTill, спрямовану на зниження витрати палива та шкідливих викидів, та у впровадження системи управління сільським господарством CROPIO [34].

Отже, підприємству важливо продовжувати інвестування в оновлення та збільшення власного флоту, засобів наземного транспортування вантажів, сільськогосподарську техніку і сучасні технології, будівництво і модернізацію

зерносховищ, комплексну автоматизацію і діджиталізацію. Для збільшення можливостей залучення капіталу доцільно запровадити систему управління якістю, що відповідає міжнародним стандартам ISO 9001, HACCP, і продовжувати практику міжнародних програм фінансової підтримки реалізації інвестиційних проектів, адже в цьому питанні ТОВ СП «НІБУЛОН» має певний досвід.

Так, будівництво перевантажувального терміналу у Дунайському порту та придбання залізничних вагонів було частково профінансовано USAID. Окрім того, Фонд експорту та інвестування Данії ухвалив програму фінансування оновлення основних засобів підприємства на суму 26,5 млн. євро. Ці кошти спрямуватимуться на придбання сільськогосподарської техніки, будівництво елеваторів, автоматизацію технологічних процесів тощо. Досягнуто домовленості з урядом Данії щодо фінансової підтримки для придбання обладнання данських марок HARDI, CIMBRIA, Danish Farm Design. Для поліпшення умов фінансування рекомендується також брати участь у програмах підтримки експорту, пільгового кредитування, ширше застосовувати факторингові операції.

З огляду на істотну залежність кредитоспроможності підприємства від ліквідності доцільно запровадити низку заходів щодо її підвищення. Серед них мають бути: управління дебіторською заборгованістю з використанням таких інструментів як моніторинг, регулярна оцінка платоспроможності партнерів, оформлення заборгованості процентними векселями, факторинг, аналіз і прогнозування попиту для запобігання формування надлишкових запасів, запровадження сучасної автоматизованої системи управління складом.

Зазначені заходи разом з моніторингом і контролем їх реалізації дозволять підвищити кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН».

3.2. Розробка підсистеми раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування

З метою забезпечення високого рівня кредитоспроможності та його підтримку не зважаючи на несприятливі зміни зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства ТОВ СП «НІБУЛОН» доцільно розробити та запровадити систему раннього попередження й реагування (СРПР). Вона являє собою комплекс заходів та інструментів, спрямованих на виявлення ознак фінансових проблем і потенційних загроз на ранній стадії їх виникнення та вжиття відповідних заходів для мінімізації їх негативних наслідків. Принципи і методи створення СРПР достатньо повно висвітлені у фаховій літературі [36;37;38]. Проте недостатньо розробленими залишаються методичні підходи до розробки її підсистеми, що стосується безпосередньо кредитоспроможності підприємства.

На основі висновків за теоретичним і аналітичним розділами кваліфікаційної роботи можна запропонувати таку підсистему раннього попередження змін у кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них. Вона має включати складові: моніторинг фінансових показників і аналіз тенденцій зміни їх значень, визначення критеріїв небезпеки, оцінка ризиків, доведення одержаної інформації до осіб, що приймають рішення, розробка заходів швидкого реагування, оцінка їх ефективності та корегування фінансової стратегії підприємства (за необхідності).

Вибір фінансових показників для моніторингу буде логічним здійснювати на основі складових галузевої моделі фінансового стану підприємства, що передбачена Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15]. З огляду на те, що основним видом економічної діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН» згідно КВЕД, є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин (46.21, секція G), окрім інтегрального показника фінансового стану, треба відслідковувати зміни значень таких показників: загальна ліквідність, оборотність запасів, покриття боргу валовим

прибутком, показник заборгованості (відношення суми короткострокових і довгострокових зобов'язань підприємства до його активів), оборотність кредиторської заборгованості, частка неопераційних елементів балансу та покриття фінансових витрат валовим прибутком.

Підсистема раннього попередження змін у кредитоспроможності та реагування на них має бути пристосованою до збору аналізу та інтерпретації даних щодо потенційних загроз і проблем. Регулярний моніторинг значень фінансових показників дозволяє оперативно помічати зміни та відхилення від цільового рівня. Проте вони можуть мати нестійкий характер, бо незначна волатильність у значеннях фінансових показників є нормальним явищем. Отже треба виявляти стійкі тенденції на ранніх стадіях їх формування.

Важливою складовою підсистеми раннього попередження змін у кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» має стати визначення критеріїв небезпеки. Це – індикатори, за якими здійснюється оцінка рівня загрози кредитоспроможності підприємства та ступеня гостроти проблеми. З практичної точки зору, їх визначення має враховувати існуючу систему оцінки кредитоспроможності юридичної особи – позичальника, яка міститься у Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15].

Йдеться про інтервальні оцінки критерія приналежності позичальника до певного кредитного класу та граничні значення діапазонів показників, які є незалежними змінними у моделях розрахунку інтегрального показника фінансового стану підприємства. Для оцінки ступеня кредитного ризику доцільно скористатися класичною методикою визначення зеленого, жовтого та червоного діапазонів зміни значень контрольованих показників. Коливання значень у межах зеленого діапазону не несе загрози кредитоспроможності підприємства. Знаходження показника у жовтому діапазоні його значень викликає необхідність запровадження заходів щодо відновлення кредитоспроможності. Вихід за межі жовтого діапазону і попадання у червоний вимагає екстреної уваги всіх структурних підрозділів підприємства

і, передусім його фінансової служби, та розробку і реалізацію комплексного плану поліпшення фінансового стану. Варто зазначити, що в такому випадку може знадобитися навіть план санації підприємства.

У таблиці 3.1. наведено результати визначення діапазонів значень фінансових показників для раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них. В основу запропонованого методичного підходу покладено цільову установку щодо досягнення принаймні другого кредитного класу. Йому відповідають значення інтегрального показника фінансового стану підприємства на рівні +3,12 та вище.

Таким чином, визначено межі зеленого коридору для цього ключового показника кредитоспроможності. З огляду на те, що за відсутності рейтингу міжнародних агентств, клас не може бути вище п'ятого, граничне значення інтегрального показника для жовтого діапазону вибрано відповідно на рівні 1,14. Менші значення свідчать про входження в червоний діапазон, що означає серйозні ризики втрати кредитоспроможності підприємства та необхідність її нагального відновлення.

Значення інших фінансових показників (К2, К5, К6, К7, К8, К13 і К17) розподілені по інтервалах у таблиці 1 додатку 7 Положення [15]. Доцільно віднести до зеленого діапазону інтервали з найкращими значеннями цих показників і до червоного – з найгіршими. Проміжні інтервали таким чином залишаються у жовтому діапазоні. Саме такий методичний підхід застосовано в кваліфікаційній роботі.

Для забезпечення цільового рівня кредитоспроможності необхідно максимізувати значення показників загальної ліквідності, покриття боргу й фінансових витрат валовим прибутком та мінімізувати відношення боргу підприємства до його активів і частку неопераційних елементів балансу. Складніше з визначенням зеленого діапазону для таких фінансових індикаторів як періоди повного обороту запасів і кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.1

Запропоновані діапазони значень фінансових показників для раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них

Показники	Зелений діапазон значень	Жовтий діапазон значень	Червоний діапазон значень
1	2	3	4
Інтегральний показник підприємства	дорівнює або більше ніж +3,12	від 1,14 до 3,12	менше ніж 1,14
Показник загальної ліквідності $K_2, \%$	дорівнює або більше ніж 128,4	від 74,3 до 128,3	менше ніж 74,3
Період повного обороту запасів (відношення запасів до собівартості) $K_5, \%$	від 4309,5 до 6775,3	від 2449,0 до 4309,5 та від 6775,2 до 11774,3	менше ніж 2449,0 та більше ніж 11774,3
Показник покриття боргу валовим прибутком $K_6, \%$	дорівнює або більше ніж 742,8	від 150,0 до 742,7	менше ніж 150,0
Показник заборгованості (відношення боргу підприємства до активів) $K_7, \%$	менше ніж 36,1	від 36,1 до 47,3	більше ніж 47,3
Період повного обороту кредиторської заборгованості $K_8, \%$	від 1272,5 до 6001,2	від 6001,2 до 11416,1	дорівнює або більше ніж 11416,1 та менше ніж 1272,5
Показник частки неопераційних елементів балансу $K_{13}, \%$	менше ніж 3,5	від 3,5 до 13,5	дорівнює або більше ніж 3,5
Показник покриття фінансових витрат валовим прибутком $K_{17}, \%$	дорівнює або більше ніж 1915,6	від 699,6 до 1915,6	менше ніж 699,5

Залежність кредитоспроможності від їх значень не є прямолінійною. Отже, червона зона ризику об'єднує максимальні та мінімальні значення цих показників. Оптимальні значення (зелений діапазон) є близькими до середніх. Знаходження значень інтегрального показника та інших фінансових індикаторів у жовтому діапазоні свідчить про кредитні ризики, яких необхідно запобігати або суттєво зменшувати, а у червоному – про значні, загрозливі ризики втрати кредитоспроможності. Інформаційною базою розрахунків діапазонів значень фінансових показників для раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них є дані балансів та звітів про фінансові результати підприємства [39].

Окрім ендогенних факторів підсистема раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» має відслідковувати і екзогенні чинники. Йдеться про динаміку інфляції, облікової ставки НБУ й банківських ставок за довгостроковими та короткостроковими кредитами, нові пропозиції на ринку позикового капіталу, а також зміни компенсаційних механізмів за кредитами.

В якості інформаційного забезпечення цієї функції СРПР слід використовувати нормативно-правові акти, дані Державного бюджету України щодо очікуваного рівня інфляції і курсу національної валюти, рішення НБУ щодо зміни облікової ставки, відповідні прогнози вітчизняних і міжнародних фінансових організацій, матеріали офіційних сайтів державних органів і банківських установ, експертні оцінки. Для ефективного управління кредитними ризиками дослідження зазначених екзогенних факторів доцільно проводити у взаємодії з банками, інвесторами та консалтинговими компаніями.

Результати моніторингу фінансових показників і оцінки кредитних ризиків мають бути доведені до осіб, що приймають рішення з метою організації розробки заходів реагування за зразком, наведеним у параграфі 3.1. кваліфікаційної роботи. Їх реалізація мусить знаходитися під постійним

контролем фінансової служби підприємства. Він, зокрема, передбачає оцінку ефективності заходів.

Слід зазначити, що СРПР має застосовуватися не лише в сфері оперативного, але також і стратегічного управління. Отже, результати функціонування системи повинні враховуватися в процесі розробки фінансової стратегії підприємства і можуть бути причиною її корегування. Ефективне функціонування підсистеми раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них залежатиме від досконалості координації всіх служб підприємства в процесі збору необхідної вихідної інформації, її обробки, моніторингу фінансових показників, розробки плану заходів щодо підвищення (відновлення) кредитоспроможності, його реалізації, оцінки результатів і прийняття відповідних управлінських рішень.

3.3. Удосконалення організації управління кредитоспроможністю в системі фінансового забезпечення підприємства

Дослідження теоретичних основ і методів оцінки кредитоспроможності підприємства та результати розробки підсистеми раннього попередження і реагування на її зміни дозволяє запропонувати методичні рекомендації щодо управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН». Концептуальною ідеєю є оптимальне поєднання різних джерел фінансування суб'єкта господарювання. Іншими словами залучення позикового капіталу має розглядатися у загальній системі фінансування підприємства. Критерієм оптимізації має бути середньозважена вартість капіталу (WACC). Задачею оптимізації є мінімізація цільової функції за дотримання обмежень щодо необхідних обсягів залучення коштів.

Управління кредитоспроможністю має базуватися на даних офіційної фінансової звітності підприємства, укладених кредитних договорах, інформації, що одержується в результаті застосування підсистеми раннього

попередження і реагування, запропонованої у підрозділі 3.2. та включати декілька етапів (рис. 3.1). Баланс підприємства, звіти про фінансові результати і рух грошових коштів містять вихідні дані для розрахунку його кредитоспроможності.

Кредитні договори мають бути об'єктом аналізу для юридичної служби позичальника. Підсистема раннього попередження і реагування кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН», за її належного функціонування, спроможна забезпечувати фінансову службу оцінками очікуваної вартості позикового капіталу, інформацією щодо зміни умов кредитування в розрізі банків, нових можливостей залучення інвестицій та використання схем торговельного фінансування.

Зважаючи на високу вартість позикового капіталу, що має місце в Україні впродовж тривалого часу, на першому етапі необхідно переконатися у відсутності розумної альтернативи банківському кредиту. В аспекті внутрішніх джерел фінансування, крім інвестування нерозподіленого прибутку, треба звернути увагу на можливості акумулювання ресурсів за рахунок застосування методів прискореної амортизації основних засобів. Аналіз амортизаційної політики ТОВ СП «НІБУЛОН» показує, що менеджмент цього підприємства, як і багатьох інших, не використовує нові можливості, передбачені п. 431 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України [40].

До 2018 року поняття прискореної амортизації основних засобів зводилося до застосування методів зменшення залишкової вартості, подвійного зменшення залишкової вартості та кумулятивного. Проте на практиці прискорена амортизація стримувалась необхідністю додержання мінімальних термінів експлуатації встановлених у ПКУ для кожної групи основних засобів. З 2018 року підприємствам було надано право на скорочення зазначених термінів у разі застосування прямолінійного методу нарахування амортизації, а з 2020 року також і інших. Зокрема, нові основні

засоби четвертої групи (машини та обладнання) дозволено амортизувати за два роки, третьої групи (передавальні пристрої) – за п'ять років.

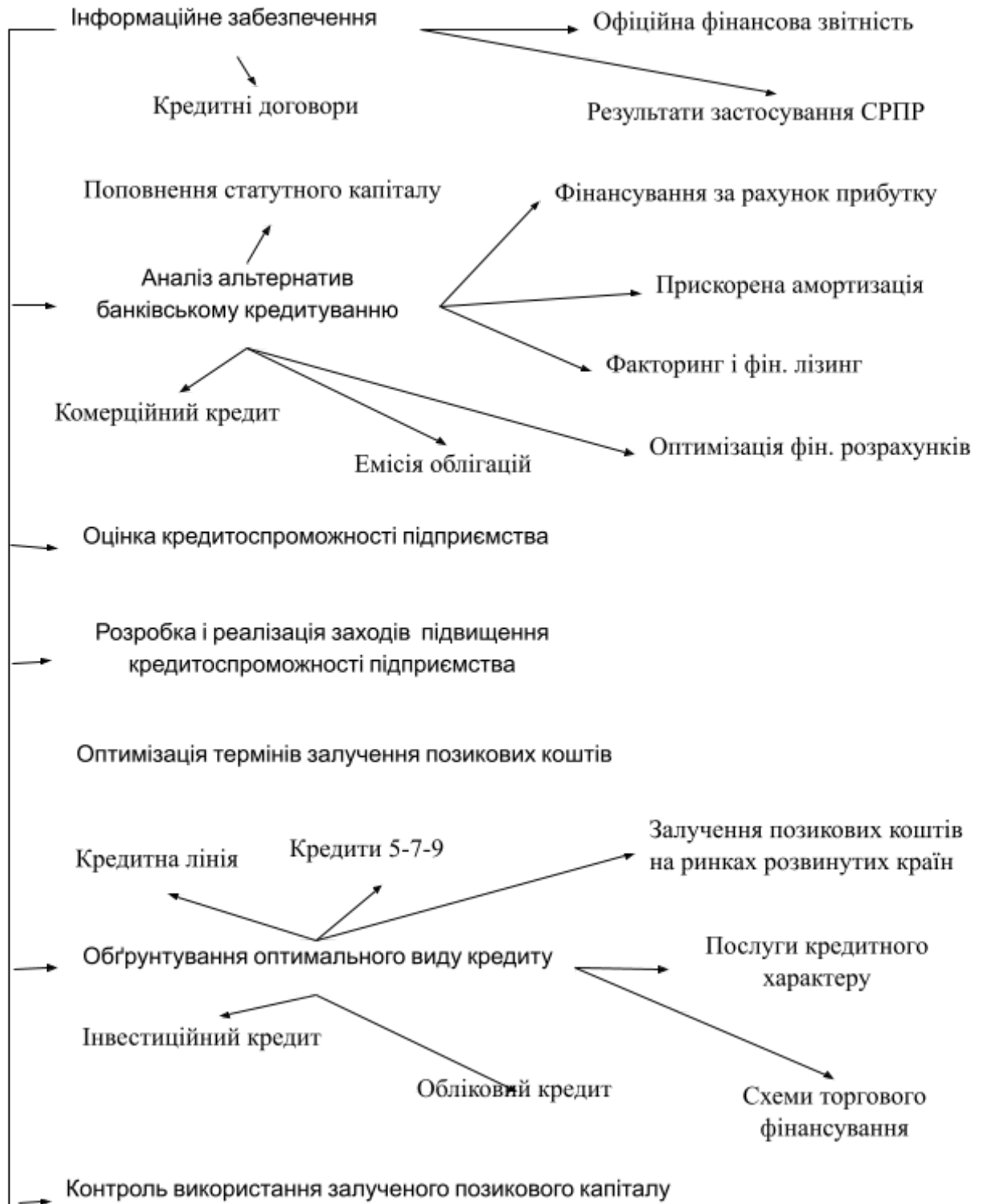

Рис. 3.1. Організація управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН»

Для багатьох розвинених економік прискорена амортизація вже стала основним джерелом модернізації виробництва [41]. Варто зазначити, що вона є також ефективним легальним засобом зменшення прибутку, якій підлягає оподаткуванню та не впливає на строки експлуатації необоротних активів згідно бухгалтерського обліку. Отже, ТОВ СП «НІБУЛОН», за умови прибуткової діяльності, доцільно передусім використовувати фінансовий ресурс, що виникає внаслідок скорочення термінів амортизації згідно п. 431 підрозділу 4 розділу ПКУ.

Збільшення власного капіталу треба розглядати не лише як формування потужної альтернативи банківському кредитуванню, але також як спосіб підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН». Це обумовлюється тим, що величина власного капіталу входить у формули розрахунку часткових показників фінансової стійкості (коефіцієнти фінансової незалежності і маневреності) та її абсолютних показників, що визначаються на основі порівняння найменш ліквідної частини оборотних активів (запаси) з джерелами їх фінансування (власний оборотний капітал, довгострокові зобов'язання, поточні банківські кредити). У свою чергу, кредитоспроможність підприємства напряму залежить від його фінансової стійкості.

З метою збільшення власного капіталу менеджменту ТОВ СП «НІБУЛОН» слід запроваджувати заходи, спрямовані на зростання прибутку, які запропоновано у підрозділі 3.1. цієї роботи, а також розглянути доцільність перетворення в акціонерне товариство та проведення додаткових емісій акцій [42]. Можливості акціонерних товариств щодо залучення коштів на ринку інвестицій значно вище, ніж у товариств з обмеженою відповідальністю, як НІБУЛОН, особливо через публічне розміщення акцій. Варто зазначити, що заходи підвищення кредитоспроможності підприємства створюють умови для розміщення акцій за високим курсом емісії, що сприяє зростанню статутного, а отже й власного капіталу.

В контексті реалізації першого етапу управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН» необхідно також опрацювати можливості зменшення потреби в позикових коштах за рахунок оптимізації фінансових розрахунків, наприклад через застосування акредитивів з червоною смужкою [43; 44]. Крім того, треба використати можливості одержання комерційних кредитів, з огляду на те, що їм притаманна зазвичай менша вартість залучення капіталу у порівнянні з банківськими позиками та вони не потребують застави. Разом з тим комерційні кредити вимагають від фінансових служб підприємства такого ж контролю як і банківські.

Як альтернативу банківському кредитуванню, що уможлиблює залучення позикових коштів у разі нестачі майна для застави за банківськими кредитами або сприяє зменшенню вартості позикового капіталу, треба розглянути варіанти факторингу та фінансового лізингу [45]. Факторинг зазвичай обходиться підприємству дорожче, ніж банківський кредит, але для підприємств, які активно користуються позиковими коштами, він має вагому перевагу: відсутність вимог щодо надання майна у заставу. Фінансовий лізинг може виявитися менш витратним, ніж банківський кредит. Така ситуація виникає, якщо ставка за кредитами, якими користується лізингодавець плюс його винагорода менше за вартістю позикових коштів ТОВ СП «НІБУЛОН».

На другому кроці в управлінні кредитоспроможністю підприємства, що пропонується, слід оцінити ризики залучення позикового капіталу. Попередньо треба розрахувати основні показники ліквідності та фінансової стійкості та порівняти їх з нормативними значеннями, згідно міжнародної практики. Іншими словами необхідно переконатися, що фактичні значення коефіцієнта миттєвої ліквідності є не менше 0,2, коефіцієнта поточної ліквідності - не менше 0,5, коефіцієнта загальної ліквідності - не менше 2, коефіцієнта фінансової незалежності - не менше 0,5, а фінансова стійкість за абсолютними показниками оцінюється як абсолютна або нормальна.

Далі слід перейти до розрахунків кредитоспроможності підприємства згідно порядку, що викладено в підрозділі 2 кваліфікаційної роботи. Треба

обчислити інтегральний показник фінансового стану ТОВ СП «НІБУЛОН» на базі його останніх фінансових звітів, звертаючи увагу на періодичний перегляд Національним банком України коефіцієнтів перед незалежними змінними логістичної моделі та значення її вільного члену. Потім потрібно визначити якій кредитний клас відповідає розрахунковому значенню інтегрального коефіцієнта фінансового стану та переконатися у наявності чи відсутності ознак що свідчать про високі кредитні ризики.

З цією метою по-перше необхідно отримати інформацію щодо факту прострочення боргу за урахованим векселем чи факторинговою операцією більш, ніж на 30 або 60 днів. У такому разі кредитний клас не може бути відповідно вище п'ятого та дев'ятого . Якщо результат розрахунків має від'ємне значення впродовж трьох останніх років поспіль, це також свідчить про ознаки серйозних кредитних ризиків, притаманних дев'ятому класу кредитоспроможності.

Далі розраховується відношення короткострокових та довгострокових зобов'язань до чистого доходу від реалізації продукції. Важливо, щоб воно було не вище, ніж 2,5. У іншому випадку можна також констатувати, що підприємство має ознаку високого кредитного ризику.

На наступній операції треба визначити, чи перевищують зобов'язання операційний прибуток не менш як у п'ять разів (наступна ознака високого кредитного ризику). Такий самий висновок можна зробити також за умови від'ємного значення операційного прибутку від реалізації продукції. В усіх цих випадках підприємство не може сподіватися на присвоєння кредитного класу вище дев'ятого, що означає або відмову банків надати кредит або виключно обтяжливі кредитні ставки.

Фінансова служба має ретельно проаналізувати кредитну історію підприємства, адже її вади призводять до зниження кредитного класу. За таким самим алгоритмом слід виконувати аналіз за іншими підприємствами холдингової групи (за її наявності). Заключною ітерацією цієї складової управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН» є коригування його

кредитного класу з урахуванням кредитної історії, класу інших підприємств холдингової групи та ознак високого кредитного ризику чи дефолту (за наявності).

Якщо в результаті розрахунків та корегувань кредитний клас виявився менше другого, слід розробити та реалізувати заходи щодо підвищення значень складових галузевої логістичної моделі інтегрального показника фінансового стану підприємства. В цій площині доцільно орієнтуватися на групи заходів, сформульованих у підрозділі 3.1. кваліфікаційної роботи. Треба контролювати реалізацію не лише поточних заходів, так і тих, що вимагають значних обсягів інвестування та часу.

Наступним кроком має бути аналіз укладених кредитних договорів, передусім на предмет відповідності пунктів щодо перегляду ставок інтересам підприємства, та їх удосконалення. В цій площині необхідно орієнтуватися на вихідну інформацію системи раннього попередження і реагування в частині прогнозів зміни облікової ставки НБУ. За позитивного прогнозу (зменшення облікової ставки) вигідною є вказівка на автоматичне корегування ставки за кредитами підприємства залежно від зміни ставки НБУ. У разі негативного прогнозу доцільним є інше формулювання, згідно якого зміна ставок потребує згоди сторін кредитного договору.

Обов'язковою складовою системи управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН» має стати аналіз обґрунтованості строків раніше взятих кредитів і визначення оптимальних термінів залучення капіталу для поточних операцій та модернізації основних засобів. Строк залучення позикових коштів має відповідати терміну їх окупності, що особливо важливо для довгострокових кредитів на фінансування оновлення основних засобів. Це впливає на можливості своєчасного повернення кредиту та кредитну історію і відповідно клас позичальника.

Ефективність управління кредитоспроможністю істотно залежить від налагодження системної роботи фінансової служби ТОВ СП «НІБУЛОН» щодо обґрунтування оптимального виду банківського кредиту для певної

операції підприємства в конкретний момент часу. При цьому слід урахувувати такі фактори як величина кредитної ставки, вимоги до забезпечення, порядок держання та повернення. Зважаючи на різні умови кредитування у різних банках, зокрема ті, що стосуються вартості позикового капіталу та номенклатури послуг з торгового фінансування доцільно систематизувати і періодично оновлювати відповідну інформацію.

З огляду на високу вартість позикового капіталу в Україні, передусім, доцільно дослідити можливості залучення позикових коштів на фінансових ринках розвинутих країн, наприклад, із застосуванням забезпечення у вигляді резервних акредитивів, а також компенсації підприємствам агропромислового комплексу згідно Постанови К.М. України № 300 [19]. Для кредитування малих і середніх дочірніх підприємств необхідно використати механізм здешевлення кредитів, що передбачено Постановою К.М. України № 28 від 24 січня 2020 р. [18]. Задля модернізації виробництва потрібно опрацювати варіанти фінансування за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій. З цією ж метою мають використовуватися інвестиційні кредити, що мають переваги з точки зору вимог до заставного майна.

Враховуючи сезонний характер діяльності підприємства слід звернути увагу на своєчасність укладання з банками угод щодо відкриття поновлювальних кредитних ліній на вигідних для ТОВ СП «НІБУЛОН» умовах. Окрім того, зважаючи на специфіку діяльності підприємства наголос має бути зроблено на використанні схем торгового фінансування (ТСФ), які уможливають формування застави товарами та передбачають документарний контроль їх зберігання та транспортування.

У площині підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» шляхом вирішення проблеми нестачі майна для забезпечення короткострокових позик, рекомендується опрацювання варіантів облікового кредиту. Слід звернути увагу також на переваги користування послугами кредитного характеру, такими як авальний та акцептний кредити [46; 47]. Перший дозволяє зменшити кредитну ставку впродовж періоду обігу векселя

в рамках банківської системи до пред'явлення його до оплати. Другий сприяє зниженню кредитних ризиків для підприємств холдингової групи, адже передбачає більш гнучкі умови оплати, підвищує ліквідність і конкурентоспроможність продавця та надає йому можливість використовувати акцептні векселі для отримання кредиту.

Заключною стадією організації управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН» у системі його фінансового забезпечення має бути налагоджений контроль використання коштів, одержаних за укладеними кредитними угодами, та постійний моніторинг фінансового стану підприємства. Він повинен мати такі складові:

- контроль цільового використання кредитів;
- контроль дотримання термінів сплати відсотків за кредитами;
- моніторинг реалізації проекту, що кредитується та ситуації на ринках збуту;
- моніторинг змін фінансового стану підприємства;
- контроль стану та умов зберігання заставного майна;
- контроль додержання термінів та обсягів повернення позикових коштів;
- моніторинг партнерських відносин з банками-кредиторами.

РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Небезпечні виробничі фактори та техніка безпеки в ТОВ СП «НІБУЛОН»

Важливою складовою охорони праці на будь-якому підприємстві є захист працівників від впливу небезпечних факторів трудового процесу, які загрожують життям працівників або можуть призвести до важкого професійного захворювання. Війна істотно вплинула на характер небезпек на виробництві. Серйозно збільшилась кількість нещасних випадків різного ступеня тяжкості, зокрема групових, внаслідок бомбардувань, ракетних та артилерійських обстрілів, мінувань територій та приміщень тощо. Для зменшення наслідків небезпек воєнного часу необхідно запровадити комплекс заходів [48].

Насамперед, ТОВ СП «НІБУЛОН» необхідно оцінити достатність наявних захисних споруд, забезпеченість місць тимчасового укриття на випадок повітряної тривоги за такими критеріями як укомплектованість аптечок засобами для зупинки крові, наявність достатніх запасів питної води, місць для сидіння, вогнегасників та інструкцій щодо поведінки в надзвичайних ситуаціях. Працівникам під час сигналу повітряної тривоги слід негайно пройти до відповідного укриття та перебувати там до сигналу «Відбій повітряної тривоги».

Пожежна безпека в ТОВ СП «НІБУЛОН» потребує реалізації додаткових заходів та постійного контролю. Має бути розроблено заходи запобігання пожеж і план ліквідації аварій. Вони повинні передбачати створення додаткових протипожежних запасів та їх оперативного відновлення в разі необхідності. Слід детально опрацювати шляхи евакуації, забезпечити їх достатню кількість і незахараченість, виділити ресурси на придбання протипожежного спорядження і засобів індивідуального захисту для вогнеборців, розосередити зберігання легкозаймістих і горючих речовин, влаштувати захисні екрани.

Додаткове використання автономних систем пожежогасіння, наприклад модулів порошкового пожежогасіння, за умови їх правильного розміщення, збільшить імовірність ліквідації пожежі без участі працівників на початковій стадії. Вибір цих систем здійснюється з огляду на спосіб гасіння, пуску, конструктивного виконання та виду джерела робочого газу. Для обмеження поширення пожежі та зменшення кількості окисника, ефективним є поділ приміщень об'єктів на протипожежні відсіки із застосуванням протипожежних перешкод (двері, вікна, клапани).

Важливе значення має також регулярне проведення тренувань із залученням усього персоналу підприємства, за результатами якого слід робити висновки щодо усунення виявлених недоліків пожежної безпеки. В умовах воєнного стану особливу увагу слід приділити удосконаленню диспетчеризації систем протипожежного захисту за її складовими, тобто пожежної сигналізації, автоматичних та автономних систем пожежогасіння, оповіщення, протидимного захисту.

Зважаючи на те, що ТОВ СП «НІБУЛОН» обробляє великі ділянки земель сільськогосподарського призначення, частина яких знаходилась у зоні бойових дій, істотним аспектом техніки безпеки є проведення робіт з їх розмінування. У квітні 2023 року «НІБУЛОН» першим серед агровиробників отримав статус оператора з розмінування та сертифікат на нетехнічне обстеження територій. Згодом було підписано контракт з Німецьким банком розвитку DEG Impulse gGmbH, дочірньої компанії DEG, який забезпечив співфінансування придбання та обслуговування машин для розмінування GCS-200. Це відкрило можливість у квітні 2024 року отримати сертифікати на розмінування вручну та технічне розмінування з використанням машин та механізмів. Зараз на підприємстві працюють кваліфіковані сапери з військовим досвідом, які розуміють ціну ризику та проходять регулярну перепідготовку. Команда оснащена сучасним обладнанням та амуніцією для забезпечення високої якості послуг і захисту життя саперів [34].

Повний цикл розмінування має включати п'ять етапів: нетехнічне обстеження, технічне обстеження, ручне розмінування, очищення районів ведення бойових дій, розмінування з використанням машин і механізмів. Нетехнічне обстеження передбачає збір, аналіз та оцінку інформації про місцевість для визначення рівня мінної небезпеки. Фахівці підприємства вже пройшли сертифікацію за трьома процесами гуманітарного розмінування та отримали сертифікати з «Нетехнічного обстеження», «Технічного обстеження», «Розмінування вручну» та «Очищення району ведення бойових дій». Зараз вони проходять сертифікацію з «Розмінування з використанням машин та механізмів».

Стосовно етапу розмінування з використанням машин і механізмів, слід зазначити, що у квітні 2024 року ТОВ СП «НІБУЛОН» одержав другу механічну платформу розмінування GCS-200 від швейцарської компанії Global Clearance Solutions. Ця платформа з системою дистанційного керування призначена для важких завдань із розмінування з максимальною живучістю в ускладнених умовах навколишнього середовища. Машина ефективна для знешкодження протипіхотних та протитанкових мін.

В умовах війни слід застосовувати більш жорсткі вимоги до засобів індивідуального захисту працівників ТОВ СП «НІБУЛОН». Зокрема, доцільно перейти на використання панорамних масок зі змінними фільтрами, які захищають від найрозповсюдженіших небезпечних речовин (аміак, хлор, зарин). Фільтри мають відповідати вимогам ДСТУ EN 14387:2017. Такими масками мають бути забезпечені всі працівники, залучені до весняно-польових робіт (трактористи-машиністи, водії автотранспортних засобів, механіки, агрономи). Майстерні, склади товарно-матеріальних цінностей, ангари, майданчики для зберігання сільськогосподарської техніки необхідно забезпечити достатньою кількістю дозиметрів-радіометрів. Навчання з використання дозиметрів проводяться представниками ДСНС України.

Зважаючи на те, що ТОВ СП «НІБУЛОН» має великий транспортний парк для забезпечення експортної діяльності, фахівцям підприємства необхідно реалізувати комплекс заходів щодо техніки безпеки під час транспортування вантажів в умовах воєнного стану. Слід створити достатній запас запчастин та витратних матеріалів (у тому числі паливо-мастильних), необхідних для ремонту та експлуатації транспортних засобів, а також забезпечити оперативне поповнення такого запасу, дотримуватися заборони на пересування у місцях, де проходили бойові дії, якщо там не було проведено перевірку на відсутність вибухонебезпечних предметів (розмінування). Також потрібно ретельно прокладати безпечні маршрути, оперативно коригувати їх у разі зміни ситуації та забезпечувати постійний зв'язок із водієм, мати постійну готовність транспортних засобів для невідкладної евакуації.

З огляду на те, що у ТОВ СП «НІБУЛОН» працює багато офісних співробітників треба звертати увагу на такі небезпечні фактори як неякісне освітлення, електричні поля та випромінювання, незадовільний мікроклімат та емоційне напруження. Недостатнє освітлення робочих місць затрудняє тривалу роботу, призводить до підвищення стомлення та визиває сонливість. Надмірне освітлення знижує зорові функції, збуджує нервову систему, зменшує працездатність, а вплив надмірної яскравості може призвести до кератиту очей, катаракти та інших захворювань очей. Постійні електричні поля та випромінювання, при використанні комп'ютерів та іншої техніки призводять до погіршення зору та зниження імунної системи.

Причинами незадовільного мікроклімату можуть бути відсутність спеціальних приладів, які забезпечують необхідний повітрообмін, та опалювальних систем. Наслідками є загальні захворювання. Емоційне напруження у офісних працівників може виникати не лише внаслідок праці в

умовах війни але також у результаті надмірного навантаження, необхідності оперативного вирішення проблемних ситуацій, недостатньої рухової активності. це може викликати посилення серцево-судинної діяльності, дихання, емоційний дискомфорт та призвести до стресів, захворювань нервової системи. Запобігати цьому має психологічна служба підприємства.

Для зменшення негативного впливу на здоров'я користувачів персональних комп'ютерів (ПК) необхідно рівномірно розподіляти і чергувати характер робіт відповідно до їх складності, а також застосовувати регламентовані перерви. В приміщенні, де виконуються роботи на ПК, для нейтралізації зарядів статичного поля, рекомендується збільшувати вологість повітря за допомогою кімнатних зволожувачів. Потрібно забезпечити ефективну вентиляцію і підтримувати відносну вологість повітря на рівні 40–60% (можна розмістити поблизу ПК квіти або акваріум).

Вікна в приміщеннях повинні бути обладнані регульованими пристроями типу жалюзей, завіс, зовнішніх козирків та ін. Основний потік природного світла повинен бути зліва, сонячні промені і відблиски не повинні потрапляти в поле зору користувача ПК і на екрани ПК. Площа на одне робоче місце користувача ПК повинна бути не менше 4,5 кв.м. Робочі місця з ПК повинні розміщуватися таким чином, щоб відстань від екрану одного ПК до тилу іншого була не менше 2,0 м, а відстань між бічними поверхнями ПК – не менше 1,2 м.

Перед початком роботи кожний новий працівник підприємства має бути проінформований під розписку про умови праці, наявні на його робочому місці, про всі небезпечні й шкідливі виробничі фактори, які ще не усунуто, та про можливі наслідки їх впливу на здоров'я працівника, а також про можливі пільги та компенсації за роботу в таких умовах.

Крім того, при прийнятті на роботу всі працівники повинні пройти вступний інструктаж, навчання, перевірку знань, первинний інструктаж на робочому місці, стажування і набуття навичок безпечних методів праці. Тільки після цього працівники допускаються до самостійної роботи. Вступний інструктаж проводить спеціаліст з охорони праці, а первинний – безпосередній керівник працівника. Надалі з працівниками мають проводитися повторні інструктажі (раз на квартал при виконанні робіт підвищеної небезпеки або раз на півріччя), позапланові (при зміні правил охорони праці, зміни в обладнанні або при порушенні працівником правил охорони праці) та цільові інструктажі (зокрема, при разових роботах, не пов'язаних зі спеціальністю). Інформація про проведення інструктажів має вноситися до відповідного журналу, завірені підписом як того, кого інструктували, так і того, хто інструктував.

Таким чином, ТОВ СП «НІБУЛОН» враховує в діяльності з охорони праці додаткові небезпеки, обумовлені війною. Рекомендації, викладені вище сприятимуть цій роботі.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу теоретичних підходів до визначення сутності поняття кредитоспроможності підприємства запропоновано таке узагальнення ознак кредитоспроможності підприємства позичальника: фінансовий стан, репутація, наявність забезпечення та потенційних джерел повернення позики, очікувана вартість позикового капіталу, існуючі та потенційні кредитні ризики. розроблено класифікацію кредитів за типом кредитора і формою позики, терміном залучення коштів, способом забезпечення, ступенем ризику та методом надання позики.

2. Методи оцінки кредитоспроможності підприємств, що застосовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці можна розділити на три групи: методи порівняння фінансових показників, класифікаційного моделювання та комплексного аналізу підприємства-позичальника. Аналіз вітчизняної практики оцінки кредитоспроможності показує, що вона базується на застосуванні моделей ймовірності банкрутства, та корегуванні результатів з урахуванням своєчасності сплати боргу, належності позичальника до групи юридичних осіб під спільним контролем, ознак що свідчать про високий кредитний ризик підприємства, вимог щодо визнання його дефолту та негативної інформації з Кредитного реєстру.

3. Визначення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» на основі інтегрального показника фінансового стану показало що підприємство мало п'ятий клас у передвоєному 2021 році. З початком повномасштабної збройної агресії росії, значення інтегрального показника істотно погіршились та відповідали лише сьомому класу. У 2023 році підприємству вдалося поліпшити фінансовий стан і підвищити кредитний клас до шостого, але такий результат не може вважатися задовільним. Можливості підприємства залучати позичковий капітал з мінімальною вартістю є суттєво обмеженими.

4. Аналіз динаміки показників ліквідності, покриття боргу валовим прибутком і покриття фінансових витрат валовим прибутком показав суттєве

зменшення їх значень з початком повномасштабної збройної агресії росії проти України та підвищення у 2023 році, що свідчить про ефективність антикризового менеджменту на підприємстві. Проте ці індикатори у довоєнному 2021 році, знаходились у діапазоні низьких значень та у цілому негативно впливають на кредитоспроможність підприємства.

5. Аналіз показників миттєвої та поточної ліквідності показав, що у кожному році аналізованого періоду вони абсолютно не задовольняли нормативним значенням. Це свідчить, що ТОВ СП «НІБУЛОН» має серйозні проблеми з ліквідністю. Виявлено також негативну тенденцію зростання відношення боргу підприємства до його активів (показник заборгованості). Це пояснюється насамперед зменшенням активів ТОВ СП «НІБУЛОН» внаслідок війни. Абсолютні значення показника заборгованості у передвоєнному році знаходились четвертому діапазоні з сьомі, тобто були задовільними в аспекті оцінки кредитоспроможності. Проте з початком війни вони відповідають передостанньому шостому діапазону. На позитивну оцінку в аспекті кредитоспроможності заслуговує те, що активи ТОВ СП «НІБУЛОН» переважно задіяні в операційній діяльності.

6. Значення періоду повного обороту запасів на підприємстві відповідали у 2021 та 2023 роках діапазону, близькому до оптимального, що свідчить про позитивний вплив показника оборотності ТОВ СП «НІБУЛОН» на його кредитоспроможність. Фактично можна констатувати, що підприємству вдалося подолати проблему з оборотністю запасів, яка мала місце у 2022 році. Проте на кредитоспроможність підприємства негативно впливають незадовільні значення показника повного обороту кредиторської заборгованості.

7. Високі значення вагових коефіцієнтів перед показниками покриття боргу валовим прибутком і періоду повного обороту кредиторської заборгованості посилюють їх негативний вплив на кредитоспроможність підприємства. Проте позитивними моментами є задовільні значення періоду повного обороту запасів та тенденція незначного, але збільшення покриття

боргу валовим прибутком. Висока вартість позичкового капіталу негативно впливає на кредитоспроможність ТОВ СП «НІБУЛОН». Особливо помітно це було упродовж 2022 року.

8. Зважаючи на існуючий фінансовий стан ТОВ СП «НІБУЛОН», галузеву специфіку, стратегію розвитку та масштаб діяльності, доцільно запропонувати такі напрямки підвищення його кредитоспроможності: удосконалення аналітичного забезпечення; корегування стратегічного плану розвитку підприємства за результатами аналізу кредитоспроможності підприємства та змін у середовищі його функціонування; оптимізація структури капіталу; зменшення витрат; удосконалення комплексу маркетингу; розвиток співробітництва та партнерства; управління ризиками; збільшення обсягів фінансування за одночасного зменшення вартості залучення капіталу; управління ліквідністю; контроль і моніторинг реалізації заходів.

9. Значний потенціал підвищення кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» криється в збільшенні обсягів фінансування за одночасного зменшення середньозваженої вартості капіталу. Для збільшення можливостей залучення капіталу доцільно продовжувати практику міжнародних програм фінансової підтримки реалізації інвестиційних проектів, адже в цьому питанні ТОВ СП «НІБУЛОН» має певний досвід. Для поліпшення умов фінансування рекомендується також брати участь у програмах підтримки експорту, пільгового кредитування, ширше застосовувати факторингові операції.

10. З огляду на істотну залежність кредитоспроможності підприємства від ліквідності доцільно запровадити низку заходів щодо її підвищення. Серед них мають бути: управління дебіторською заборгованістю з використанням таких інструментів як моніторинг, регулярна оцінка платоспроможності партнерів, оформлення заборгованості процентними векселями, факторинг, аналіз і прогнозування попиту для запобігання формування надлишкових запасів, запровадження сучасної автоматизованої системи управління складом.

11. З метою забезпечення високого рівня кредитоспроможності та його підтримку ТОВ СП «НІБУЛОН» доцільно розробити та запровадити систему раннього попередження й реагування (СРПР). Вона має включати складові: моніторинг фінансових показників і аналіз тенденцій зміни їх значень, визначення критеріїв небезпеки, оцінка ризиків, доведення одержаної інформації до осіб, що приймають рішення, розробка заходів швидкого реагування, оцінка їх ефективності та корегування фінансової стратегії підприємства (за необхідності).

12. Вибір фінансових показників для моніторингу слід здійснювати на основі складових галузевої моделі фінансового стану підприємства, що передбачена Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Окрім інтегрального показника фінансового стану, треба відслідковувати зміни значень таких показників: загальна ліквідність, оборотність запасів, покриття боргу валовим прибутком, показник заборгованості (відношення суми короткострокових і довгострокових зобов'язань підприємства до його активів), оборотність кредиторської заборгованості, частка неопераційних елементів балансу та покриття фінансових витрат валовим прибутком.

13. У роботі запропоновано діапазони значень фінансових показників для раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них на основі методики визначення зеленого, жовтого та червоного сигналу критеріїв небезпеки, а також цільової установки щодо досягнення підприємством принаймні другого кредитного класу. Інформаційною базою розрахунків цих діапазонів є дані балансів та звітів про фінансові результати підприємства.

14. Окрім ендогенних факторів підсистема раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» має відслідковувати і екзогенні чинники. Йдеться про динаміку інфляції, облікової ставки НБУ й банківських ставок за довгостроковими та короткостроковими кредитами, нові пропозиції на ринку позикового капіталу, а також зміни компенсаційних

механізмів за кредитами. В якості інформаційного забезпечення цієї функції СРПР слід використовувати нормативно-правові акти, дані Державного бюджету України щодо очікуваного рівня інфляції і курсу національної валюти, рішення НБУ щодо зміни облікової ставки, відповідні прогнози вітчизняних і міжнародних фінансових організацій, матеріали офіційних сайтів державних органів і банківських установ, експертні оцінки.

15. Ефективне функціонування підсистеми раннього попередження змін кредитоспроможності ТОВ СП «НІБУЛОН» та реагування на них залежатиме від досконалості координації всіх служб підприємства в процесі збору необхідної вихідної інформації, її обробки, моніторингу фінансових показників, розробки плану заходів щодо підвищення (відновлення) кредитоспроможності, його реалізації, оцінки результатів і прийняття відповідних управлінських рішень, у тому числі стратегічного характеру.

16. На основі дослідження теоретичних основ і методів оцінки кредитоспроможності підприємства та результатів розробки підсистеми раннього попередження і реагування на її зміни запропоновано методичні рекомендації щодо управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН». На першому етапі необхідно переконатися у відсутності розумної альтернативи банківському кредиту. В аспекті внутрішніх джерел фінансування, крім інвестування нерозподіленого прибутку та збільшення власного капіталу треба звернути увагу на можливості акумулювання ресурсів за рахунок застосування методів прискореної амортизації основних засобів. На другому етапі слід оцінити ризики залучення позикового капіталу. Далі слід перейти до визначення кредитного класу підприємства та його корегуванню.

17. За результатами оцінки кредитного класу слід розробити заходи підвищення кредитоспроможності підприємства. Наступним кроком має бути аналіз укладених кредитних договорів, передусім на предмет визначення оптимальних термінів залучення капіталу, відповідності пунктів щодо перегляду ставок інтересам підприємства, та їх удосконалення.

Необхідним етапом має стати оптимізація термінів залучення позикових коштів. Заключною стадією організації управління кредитоспроможністю ТОВ СП «НІБУЛОН» у системі його фінансового забезпечення має бути налагоджений контроль використання коштів, одержаних за укладеними кредитними угодами, та постійний моніторинг фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. №12. С. 55 – 60. <https://doi.org/10.32702/23066806.2019.12.55>
2. Прянишникова М. В. Узагальнення підходів до трактування сутності поняття «кредитоспроможність». *Наукові праці НДФІ*. 2019. №2 (87). С. 67-75.
3. Čaplinska A., Tvaronavičienė M. Creditworthiness place in Credit Theory and methods of its evaluation. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2020. № 7(3). P. 2542-2555. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(72\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(72))
4. Погріщук Г. Б., Волощук Р. Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип 17. Т.1 <https://doi.org/10.15330/apred.1.17.190-204>
5. Виговський В. Г. Розвиток аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2017. 21 с.
URL:<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7018/Vygovskiy.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
6. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? *Вісник НБУ*.2001.№5. С.54-56. URL: <https://galasyuk.com/wp-content/uploads/2017/12/credit1.pdf>
7. Gorgijevska A., Gjorgieva-Trajkovska O. Qualitative and quantitative analysis of creditworthiness of the companies. *Journal of Economics*. 2019. Vol. 4. No. 1. Pp. 18-26. URL: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/JE/article/view/2736>
8. Давидович І. Д., Ломачинська І. А., Мумладзе А. О. Удосконалення теоретичних підходів до визначення сутності «кредитоспроможність підприємства». *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 11 (53). С. 83–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_11_16

9. Jerab D. A. Assessing Creditworthiness in the Modern Financial Landscape: A Comprehensive Analysis. 2023. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4580124>
10. Молдован А. А. Основные понятия и содержание кредитоспособности. *E-Scio*. 2021. №4 (55). С. 170-178.
11. Овчелупова О.М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 3 (13). <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2020.13.106>
12. Омельченко О. В., Лосенко Є. М. Використання альтернативних методів оцінки кредитоспроможності підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2017. С. 72–76. URL: https://pnv.in.ua/images/Magazine/4_2017.pdf
13. Senkwe B.K., Gakubia Eng. R. Discussion paper on drivers of low creditworthiness in Kenyan WSPs. Nairobi, Kenya : USAID WASH-FIN KENYA, 2020. URL: https://wasreb.go.ke/downloads/Drivers%20of%20low%20creditworthiness%20-Co-branded%20WASH-FIN%20Version_12_16%20for%20Print.pdf
14. Слав'юк Р. А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 19. С. 497–505. URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/82.pdf
15. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. №351. Дата оновлення : 06.12.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
16. Науменко Н.Ю. Писарькова В.Р. Овчаренко О.В. Дослідження ключових елементів процесу формування та реалізації кредитоспроможності позичальників банку. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*. 2023. Вип. 2(39). С. 102 – 115. <https://doi.org/10.32782/easterneurope.39-17>

17. Рогов Г. К., Зінченко А.І., Пащенко О.В. Практикум з фінансів підприємств: навч. посіб. Миколаїв : Вид-во НУК ім. адмірала Макарова, 2020. 151с.
18. Про надання фінансової державної підтримки : постанова Кабінету міністрів України від 24.01.2020 р. № 28. Дата оновлення : 22.03.2024. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>
19. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. постанова Кабінету міністрів України від 29.04.2015 р. № 300. Дата оновлення : 12.02.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF#Text>
20. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо державної підтримки сільгосптоваровиробників. постанова Кабінету міністрів України від 09.02.2022 р. № 98. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2022-%D0%BF#n2>
21. Altman E. I. Chapter 17: Predicting financial distress of companies: revisiting the Z-Score and ZETA® models. *Handbook of Research Methods and Applications in Empirical Finance* / ed. Bell A. R., Brooks C., Prokopczuk M. Edward Elgar Publishing, 2013. P. 428 – 456. <https://doi.org/10.4337/9780857936080.00027>
22. Beaver W. H., Correia M., McNichols M. F. Financial Statement Analysis and the Prediction of Financial Distress. *Foundation and Trends R in Accounting*. 2010 vol 5, No 2, P. 99–173
23. Бугай, В. і Федорець, А. Моделювання ймовірності банкрутства підприємства (На прикладі ПРАТ «Кропівницький ОЕЗ»). *Економіка та суспільство*. 2023 № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-67>.
24. Yendrawati R., Adiwafi N. Comparative analysis of Z-score, Springate, and Zmijewski models in predicting financial distress conditions. *Journal of Contemporary Accounting*. 2020. No 2(2), P. 72-80. <https://doi.org/10.20885/jca.vol2.iss2.art2>

25. Taffler R.J., Tisshaw H.J. Going, Going, Gone. Four Factors Which Predict. *Accountancy*. 1977. No.88 (1003). P.50-54.
26. Іващенко А. І. Дискримінантна модель терещенка в оцінці ймовірності банкрутства суб'єктів МСБ у країнах ЄС. *Забезпечення транспарентності (прозорості) процедур банкрутства в Україні* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 26 трав. 2021 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2021. С. 37–40. URL : <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/38002>
27. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. 2ге вид., без змін. К.: КНЕУ, 2006. 268 с.
28. FitchRatings. URL : <https://www.fitchratings.com/>
29. S&P Global. URL : <https://www.spglobal.com/ratings/en/>
30. Moody's Investors Service URL : <https://www.moody.com/>
31. Quantifying The 5Cs: Credit Analysis Ratios That Matter. URL : <https://www.beverlyma.gov/DocumentCenter/View/368/Quantifying-the-5-Cs-PDF>
32. Rahman Khan M., H. Evaluation of Credit Risk Analysis Methods in Identifying Non-Performing Loan: From the Perspective of Industry Professionals in Bangladesh. *International Journal of Multidisciplinary Informative Research and Review*. Vol. 1, No. 4, 2020, pp. 169 -175. URL : <https://agribusinessedu.com/wp-content/uploads/2021/07/ijmirr.2020-0109.21-2021-07-03-737560.pdf>
33. Prism Factor-Based Capital Model - Model Definition Document. *FitchRatings*. 2022. URL : <https://www.fitchratings.com/research/insurance/prism-factor-based-capital-model-model-definition-document-02-08-2022>
34. ТОВ СП «НІБУЛОН». Офіційний сайт. URL : <https://www.nibulon.com/>
35. Національний банк України. Офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic>

36. Калініченко З. Розробка методики раннього попередження та реагування на кризи підприємства. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 90-100. <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.090>
37. Милько І. Особливості застосування моделі управління за слабкими сигналами. *Економіка та суспільство*. 2021 № 27. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-3>
38. Сітак І. Л., Мурашко І. М. Система раннього попередження і реагування як засіб забезпечення стійкості підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2 (13) С. 172 – 176.
39. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення : 03.001.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
40. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
41. Рогов, Г. К. Фінансові стимули повоєнного відновлення та розвитку підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2023. № 1-2 (84-85). С. 66–81.
42. Про акціонерні товариства : Закон України від 27. 07. 2022 року. № 2465-IX. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
43. Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, 2007 Revision, ICC Publication No. 600 (UCP 600) URL: <http://static.elmercurio.cl/Documentos/Campo/2011/09/06/2011090611422.pdf>.
44. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами : Постанова Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 514 Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text>

45. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04. 02. 2021 року. № 1201-ІХ. Дата оновлення: 01.01.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#top>

46. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-ІІІ. Дата оновлення: 31.12.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>

47. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України : Постанова Правління НБУ від 16.12.2002 р. № 508. Дата оновлення: 12.09.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>

48. Безпека і здоров'я на роботі у воєнний та післявоєнний час. Досвід України в умовах російської агресії. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_856143.pdf

Фінансова звітність ТОВ СП «Нібулон» за 2022 рік

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
1	2	3	4
Актив			
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	19 206.00	27 327.00
первісна вартість	1001	27 269.00	38 117.00
накопичена амортизація	1002	8 063.00	10 790.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	523 525.00	743 185.00
Основні засоби	1010	23 198 731.00	19 981 423.00
первісна вартість	1011	24 469 432.00	24 808 245.00
знос	1012	1 270 701.00	4 826 822.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	0.00
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	0.00
Довгострокові біологічні активи	1020	41 727.00	30 507.00
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	10 596.00	10 596.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5 750.00	5 661.00
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	

Назва рядка	Код рядка	На початок	На кінець
		звітного періоду, тис. грн	звітного періоду, тис. грн
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	613 346.00	603 353.00
Продовження Додатку А			
	1	2	3
Усього за розділом I	1095	24 412 881.00	21 402 052.00
II. Оборотні активи	1100	9 830 577.00	4 890 053.00
Запаси	1101	125 037.00	113 560.00
Виробничі запаси	1102	154 134.00	134 171.00
Незавершене виробництво	1103	1 124 987.00	1 003 347.00
Готова продукція	1104	8 426 419.00	3 638 975.00
Товари	1110	496 563.00	595 872.00
Поточні біологічні активи	1115	0.00	
Депозити перестраховання	1120	0.00	
Векселі одержані	1125	1 757 145.00	108 188.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1130	53 301.00	91 081.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1135	1 345 908.00	809 291.00
з бюджетом	1136	0.00	50 194.00
у тому числі з податку на прибуток	1140	5 867.00	5 867.00
з нарахованих доходів	1145	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1155	29 700.00	13 983.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1160	0.00	
Поточні фінансові інвестиції	1165	23 762.00	241 727.00
Гроші та їх еквіваленти	1166	32.00	53.00
Готівка	1167	23 730.00	241 674.00
Рахунки в банках	1170	5 604.00	422.00
Витрати майбутніх періодів	1180	0.00	
Частка перестраховика у страхових резервах	1181	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1182	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат			

резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	100 857.00	109 499.00
Усього за розділом II	1195	13 649 284.00	6 865 983.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	38 062 165.00	28 268 035.00

Продовження Додатку А

	1	2	3	4
	Пасив			
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19.00		19.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00		
Капітал у дооцінках	1405	9 870 426.00		8 386 103.00
Додатковий капітал	1410	0.00		
Емісійний дохід	1411	0.00		
Накопичені курсові різниці	1412	0.00		
Резервний капітал	1415	5.00		5.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 679 924.00		-5 360 799.00
Неоплачений капітал	1425	0.00		
Вилучений капітал	1430	0.00		
Інші резерви	1435	0.00		
Усього за розділом I	1495	13 550 374.00		3 025 328.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2 185 031.00		1 971 170.00
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00		
Довгострокові кредити банків	1510	2 253 725.00		0.00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	642 493.00		580 278.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00		
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00		
Цільове фінансування	1525	0.00		
Благодійна допомога	1526	0.00		
Страхові резерви	1530	0.00		
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00		
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00		

резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	5 081 249.00	2 551 448.00
Продовження Додатку А			
1	2	3	4
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	10 049 121.00	16 429 683.00
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	123 534.00	266 252.00
товари, роботи, послуги	1615	1 208 751.00	896 666.00
розрахунками з бюджетом	1620	38 340.00	16 112.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	25 307.00	
розрахунками зі страхування	1625	8 745.00	7 355.00
розрахунками з оплати праці	1630	35 643.00	33 823.00
за одержаними авансами	1635	7 703 892.00	4 683 766.00
за розрахунками з учасниками	1640	20 107.00	19 447.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	0.00	
Доходи майбутніх періодів	1665	408.00	316.00
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	242 001.00	337 839.00
Усього за розділом III	1695	19 430 542.00	22 691 259.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	38 062 165.00	28 268 035.00

Продовження Додатку А

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	15 181 308.00	40 606 579.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховання	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	14 047 317.00	39 107 025.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	1 133 991.00	1 499 554.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	211 832.00	1 089 595.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0.00	982 661.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Адміністративні витрати	2130	194 730.00	214 998.00
Витрати на збут	2150	572 184.00	543 697.00
Інші операційні витрати	2180	3 816 820.00	60 723.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		1 769 731.00
збиток	2195	3 237 911.00	
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00

Продовження додатку А

1	2	3	4
Інші фінансові доходи	2220	25.00	238.00
Інші доходи	2240	91.00	381 018.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	998 837.00	746 299.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	5 295 828.00	6 127.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		1 398 561.00
збиток	2295	9 532 460.00	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-18 327.00	-111 523.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		1 287 038.00
збиток	2355	9 550 787.00	

Додаток Б

Фінансова звітність ТОВ СП «Нібулон» за 2023 рік

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
1	2	3	4
Актив			
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	27 327.00	31 017.00
первісна вартість	1001	38 117.00	45 368.00
накопичена амортизація	1002	10 790.00	14 351.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	743 185.00	354 342.00
Основні засоби	1010	19 981 423.00	19 897 745.00
первісна вартість	1011	24 808 245.00	25 921 048.00
знос	1012	4 826 822.00	6 023 303.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	0.00
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	0.00

Назва рядка	Код рядка	На початок	На кінець
		звітнього періоду, тис. грн	звітнього періоду, тис. грн
Довгострокові біологічні активи	1020	54 436.00	74 852.00
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	10 596.00	10 596.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5 661.00	3 929.00
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	603 353.00	745 573.00

Продовження Додатку Б

1	2	3	4
Усього за розділом I	1095	21 425 981.00	21 118 054.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	4 890 053.00	4 682 881.00
Виробничі запаси	1101	113 560.00	147 132.00
Незавершене виробництво	1102	134 171.00	180 388.00
Готова продукція	1103	1 003 347.00	812 976.00
Товари	1104	3 638 975.00	3 542 385.00
Поточні біологічні активи	1110	595 871.00	307 353.00
Депозити перестраховання	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	108 188.00	101 583.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	91 081.00	58 035.00
з бюджетом	1135	809 291.00	507 080.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	50 194.00	110 540.00

з нарахованих доходів	1140	5 867.00	5 867.00
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	13 983.00	4 377.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	241 727.00	1 427 796.00
Готівка	1166	53.00	56.00
Рахунки в банках	1167	241 674.00	1 417 730.00
Витрати майбутніх періодів	1170	422.00	1 818.00
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	107 217.00	44 067.00
Усього за розділом II	1195	6 863 700.00	7 140 857.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	28 289 681.00	28 258 911.00

Продовження Додатку Б

	1	2	3	4
	Пасив			
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19.00		700.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00		
Капітал у дооцінках	1405	8 386 103.00		7 961 516.00
Додатковий капітал	1410	0.00		
Емісійний дохід	1411	0.00		
Накопичені курсові різниці	1412	0.00		
Резервний капітал	1415	5.00		5.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-5 010 393.00		-4 293 608.00
Неоплачений капітал	1425	0.00		
Вилучений капітал	1430	0.00		
Інші резерви	1435	0.00		
Усього за розділом I	1495	3 375 734.00		3 668 613.00

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1 642 363.00	1 638 611.00
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	0.00	0.00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	580 278.00	755 594.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	2 222 641.00	2 394 205.00

Продовження Додатку Б

1	2	3	4
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	16 429 728.00	17 845 535.00	16 429 728.00
Векселі видані	0.00		0.00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	266 252.00	254 853.00	266 252.00
товари, роботи, послуги	896 668.00	559 860.00	896 668.00
розрахунками з бюджетом	16 112.00	10 194.00	16 112.00
у тому числі з податку на прибуток	0.00		0.00
розрахунками зі страхування	7 355.00	6 546.00	7 355.00
розрахунками з оплати праці	33 823.00	30 113.00	33 823.00
за одержаними авансами	4 683 766.00	2 758 550.00	4 683 766.00
за розрахунками з учасниками	19 447.00	14 314.00	19 447.00
із внутрішніх розрахунків	0.00		0.00
за страховою діяльністю	0.00		0.00
Поточні забезпечення	0.00		0.00

Доходи майбутніх періодів	316.00	0.00	316.00
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0.00		0.00
Інші поточні зобов'язання	337 839.00	716 128.00	337 839.00
Усього за розділом III	22 691 306.00	22 196 093.00	22 691 306.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0.00		0.00
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0.00		0.00
Баланс	28 289 681.00	28 258 911.00	28 289 681.00

Продовження Додатку Б

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	22 901 412.00	15 181 308.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховання	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	19 683 740.00	14 047 317.00

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	3 217 672.00	1 133 991.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	723 504.00	211 832.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0.00	0.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	439 914.00	194 730.00
Витрати на збут	2150	592 495.00	572 184.00
Інші операційні витрати	2180	462 658.00	3 795 176.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	2 446 109.00	
збиток	2195		3 216 267.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00

Продовження додатку Б

1	2	3	4
Інші фінансові доходи	2220	22 935.00	25.00
Інші доходи	2240	127 656.00	91.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	1 396 693.00	998 882.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	890 717.00	5 295 828.00

Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	309 290.00	
збиток	2295		9 510 861.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0.00	310 480.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	309 290.00	
збиток	2355		9 200 381.00